Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2024 m. rugsėjo 10 d.*

Turinys

Teisinis pagrindas 4

Bendrieji veiksmai 2008/124 4

Sprendimas 2014/349/BUSP 5

Sprendimas (BUSP) 2018/856 6

Bylos aplinkybės 6

Dėl ieškinio Bendrajame Teisme 7

Skundžiama nutartis 9

Procesas Teisingumo Teisme ir apeliacinės bylos šalių reikalavimai 10

Dėl apeliacinių skundų 11

Dėl apeliacinio skundo byloje C-29/22 P vienintelio pagrindo pirmos dalies pirmojo argumento, antros dalies antrojo ir trečiojo argumentų ir trečios dalies, taip pat dėl apeliacinio skundo byloje C-44/22 P pirmojo pagrindo pirmos ir antros dalių, antrojo pagrindo antros dalies, trečiojo pagrindo ir ketvirtojo pagrindo antros dalies 12

Šalių argumentai 12

Teisingumo Teismo vertinimas 15

Dėl apeliacinio skundo byloje C-29/22 P vienintelio pagrindo pirmos dalies antrojo argumento ir antros dalies pirmojo argumento, taip pat dėl apeliacinio skundo byloje C-44/22 P pirmojo pagrindo trečios dalies ir antrojo pagrindo pirmos dalies 21

Šalių argumentai 21

Teisingumo Teismo vertinimas 24

* Proceso kalba: anglų.

Dėl apeliacinio skundo byloje C-29/22 P vienintelio pagrindo ketvirtos dalies 28

Šalių argumentai 28

Teisingumo Teismo vertinimas 29

Dėl apeliacinio skundo byloje C-44/22 P ketvirtojo pagrindo pirmos dalies 30

Šalių argumentai 30

Teisingumo Teismo vertinimas 31

Dėl ieškinio Bendrajame Teisme 31

Dėl bylinėjimosi išlaidų 32

„Apeliacinis skundas – Bendra užsienio ir saugumo politika (BUSP) – Bendrieji veiksmai 2008/124/BUSP – Europos Sąjungos teisinės valstybės misija Kosove (*Eulex Kosovo*) – Ieškinys dėl žalos atlyginimo – Žala, kurią asmenys teigia patyrę dėl įvairių Europos Sąjungos Tarybos, Europos Komisijos ir Europos išorės veiksmų tarnybos (EIVT) veiksmų ir neveikimo įgyvendinant šiuos bendruosius veiksmus – Tyrimų dėl asmenų kankinimo, dingimo ir nužudymo nepakankamumas – Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcija priimti sprendimą dėl šio ieškinio – ESS 24 straipsnio 1 dalies antros pastraipos paskutinis sakinys – SESV 275 straipsnis“

Sujungtose bylose C-29/22 P ir C-44/22 P

dėl atitinkamai 2022 m. sausio 12 ir 19 d. pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 56 straipsnį pateiktų dviejų apeliacinių skundų

KS,

KD,

atstovaujamos *dikigoros* P. Koutrakos, KC F. Randolph ir *solicitor* J. Stojsavljevic-Savic,

apeliantės (C-29/22 P),

ieškovės pirmojoje instancijoje (C-44/22 P),

Europos Komisija, iš pradžių atstovaujama M. Carpus Carcea, L. Gussetti, Y. Marinova ir J. Roberti di Sarsina, vėliau M. Carpus Carcea, L. Gussetti ir Y. Marinova ir galiausiai M. Carpus Carcea ir Y. Marinova,

apeliantė (C-44/22 P),

atsakovė pirmojoje instancijoje (C-29/22 P),

palaikoma:

Belgijos Karalystės, atstovaujamos M. Jacobs, C. Pochet ir L. Van den Broeck,

Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės, atstovaujamos A. Germeaux ir T. Schell,

Nyderlandų Karalystės, atstovaujamos M. K. Bulterman ir J. Langer,

Austrijos Respublikos, atstovaujamos A. Posch, J. Schmoll, M. Meisel ir E. Samoilova,

Rumunijos, atstovaujamos R. Antonie, L.-E. Baţagoi, E. Gane ir L. Ghiță,

Suomijos Respublikos, atstovaujamos H. Leppo ir M. Pere,

Švedijos Karalystės, atstovaujamos H. Eklinder, F.-L. Göransson, C. Meyer-Seitz, A. Runeskjöld, M. Salborn Hodgson, R. Shahsavan Eriksson, H. Shev ir O. Simonsson,

įstojusių į apeliacinę bylą šalių (C-44/22 P),

dalyvaujant kitoms proceso šalims:

Europos Sąjungos Tarybai, iš pradžių atstovaujamai P. Mahnič, R. Meyer ir A. Vitro, vėliau P. Mahnič ir R. Meyer,

atsakovei pirmojoje instancijoje,

palaikomai:

Čekijos Respublikos, atstovaujamos D. Czechová, K. Najmanová, M. Smolek, O. Šváb ir J. Vláčil,

Prancūzijos Respublikos, iš pradžių atstovaujamos J.-L. Carré, A.-L. Desjonquères, T. Stéhelin ir W. Zemamta, vėliau J.-L. Carré, T. Stéhelin ir W. Zemamta, dar vėliau J.-L. Carré, B. Fodda, E. Leclerc, T. Stéhelin ir W. Zemamta, tada – J.-L. Carré, B. Fodda, E. Leclerc, S. Royon, T. Stéhelin ir W. Zemamta, paskui – J.-L. Carré, M. de Lisi, B. Fodda, E. Leclerc, S. Royon ir T. Stéhelin ir galiausiai M. de Lisi, B. Fodda, S. Royon, T. Stéhelin ir B. Travard,

įstojusių į apeliacines bylas šalių (C-29/22 P ir C-44/22 P),

Europos išorės veiksmų tarnybos (EIVT), atstovaujamos L. Havas, S. Marquardt ir E. Orgován,

atsakovės pirmojoje instancijoje,

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas K. Lenaerts, pirmininko pavaduotojas L. Bay Larsen, kolegijų pirmininkai A. Arabadjiev, A. Prechal, K. Jürimäe, T. von Danwitz, Z. Csehi ir O. Spineanu-Matei, teisėjai J.-C. Bonichot, S. Rodin, I. Jarukaitis, A. Kumin (pranešėjas) ir M. Gavalec,

generalinė advokatė T. Ćapeta,

posėdžio sekretorė R. Stefanova-Kamisheva, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2023 m. birželio 27 d. posėdžiui,

susipažinęs su 2023 m. lapkričio 23 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Kiekvienos savo apeliaciniu skundu, viena vertus, KS ir KD ir, kita vertus, Europos Komisija (toliau kartu – apeliantės) prašo panaikinti 2021 m. lapkričio 10 d. Europos Sąjungos Bendrojo Teismo nutartį *KS ir KD / Taryba ir kt.* (T-771/20, toliau – skundžiama nutartis, EU:T:2021:798), kuria šis teismas pripažino akivaizdžiai neturintis jurisdikcijos nagrinėti KS ir KD pagal SESV 268 straipsnį, siejamą su SESV 340 straipsnio antra pastraipa, pareikšto ieškinio, kuriuo prašyta atlyginti žalą, kaip teigiama, patirtą dėl įvairių Europos Sąjungos Tarybos, Komisijos ir Europos išorės veiksmų tarnybos (EIVT) veiksmų ir neveikimo įgyvendinant 2008 m. vasario 4 d. Tarybos bendruosius veiksmus 2008/124/BUSP dėl Europos Sąjungos teisinės valstybės misijos Kosove, EULEX KOSOVO (OL L 42, 2008, p. 92); šie veiksmai ir neveikimas visų pirma susiję su per šią misiją atliktais tyrimais dėl KS ir KD šeimos narių kankinimo, dingimo ir nužudymo 1999 m. Prištinoje (Kosovas).

Teisinis pagrindas

Bendrieji veiksmai 2008/124

2 Bendrųjų veiksmų 2008/124 1 straipsnio „Misija“ 1 dalyje nustatyta:

„ES įsteigia Europos Sąjungos teisinės valstybės misiją Kosove [*Eulex Kosovo*] (toliau – [*Eulex Kosovo*]).“

3 Šių bendrųjų veiksmų 2 straipsnyje „Misijos apibūdinimas“ nurodyta:

„[*Eulex Kosovo*] padeda Kosovo valdžios, teisminėms ir teisėsaugos institucijoms darant pažangą siekiant tvarumo bei atskaitomybės ir toliau plėtojant bei stiprinant nepriklausomą daugiatautę teisingumo sistemą, daugiatautes policijos pajėgas ir muitinės tarnybą, užtikrindama, kad šios institucijos nepriklausytų nuo politinės įtakos, bei laikydamasi tarptautiniu lygiu pripažintų standartų ir Europos geriausios praktikos.

[*Eulex Kosovo*] įgaliojimai, visapusiškai koordinuojant su Europos Komisijos pagalbos programomis, įgyvendinami atliekant stebėseną, teikiant konsultacijas ir patarimus, tuo pat metu išlaikant tam tikras vykdomąsias pareigas.“

4 Minėtų bendrųjų veiksmų 3 straipsnyje „Užduotys“ nustatyta:

„Pagal 2 straipsnyje nurodytą misijos apibūdinimą [*Eulex Kosovo*]:

<…>

d) užtikrina, kad laikantis taikomos teisės, atitinkamais atvejais, be kitų subjektų, tarptautiniai tyrėjai, prokurorai ir teisėjai kartu su Kosovo tyrėjais, prokurorais ir teisėjais arba veikdami nepriklausomai tinkamai tirtų bylas dėl karo nusikaltimų, terorizmo, organizuoto nusikalstamumo, korupcijos, etninių nusikaltimų, finansinių ir (arba) ekonominių bei kitų sunkių nusikaltimų, kad už tai būtų baudžiama, nuteisiama ir kad būtų vykdomi teismo sprendimai, bei atitinkamais atvejais taip pat kuriant policijos ir baudžiamojo persekiojimo institucijų bendradarbiavimo ir veiklos koordinavimo struktūras;

<…>

i) užtikrina, kad visa jos veikla būtų vykdoma laikantis tarptautinių žmogaus teisių standartų <…>“

5 Tų pačių bendrųjų veiksmų 12 straipsnio „Politinė kontrolė ir strateginis vadovavimas“ 1 ir 2 dalyse numatyta:

„1. [Politiniam ir saugumo komitetui (PSK)] Tarybos atsakomybe pavedama [*Eulex Kosovo*] politinė kontrolė ir strateginis vadovavimas.

2. Taryba įgalioja PSK šiuo tikslu priimti atitinkamus sprendimus pagal [ESS] 25 straipsnio trečią pastraipą. Šis įgaliojimas apima įgaliojimus iš dalies keisti [operacijų plano (OPLAN)] bei pavaldumo tvarką. Jis taip pat apima įgaliojimus priimti vėlesnius sprendimus dėl misijos vadovo paskyrimo. Taryba, kuriai padeda [Generalinis sekretorius / Sąjungos vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai (GS / VĮ)], priima sprendimus dėl [*Eulex Kosovo*] tikslų ir nutraukimo.“

6 2009 m. spalio mėn. Sąjunga, remdamasi Bendrųjų veiksmų 2008/124 12 straipsnio 2 dalimi ir laikydamasi ESS 25 straipsnio trečioje pastraipoje (dabar – ESS 38 straipsnio trečia pastraipa) numatytos procedūros, įsteigė Žmogaus teisių peržiūros grupę (toliau – peržiūros grupė), kuri nagrinėjo skundus, pateiktus dėl *Eulex Kosovo* įgyvendinant vykdomuosius įgaliojimus padarytų žmogaus teisių pažeidimų. Tai yra nepriklausoma išorės informavimo apie atskaitomybę institucija, kuri, išnagrinėjusi šiuos skundus, pateikia išvadą, ar ši misija pažeidė Kosove garantuojamas žmogaus teises, ar ne. Jei peržiūros grupė mano, kad buvo padarytas toks pažeidimas, savo išvadose ji gali pateikti neprivalomų rekomendacijų, kad šios misijos vadovas imtųsi taisomųjų priemonių.

7 Pagal 2023 m. birželio 5 d. Tarybos sprendimo (BUSP) 2023/1095, kuriuo iš dalies keičiami Bendrieji veiksmai 2008/124 (OL L 146, 2023, p. 22), 1 straipsnio 3 dalį šių bendrųjų veiksmų galiojimas pratęstas iki 2025 m. birželio 14 d.

Sprendimas 2014/349/BUSP

8 Bendrieji veiksmai 2008/124 buvo iš dalies pakeisti, be kita ko, 2014 m. birželio 12 d. Tarybos sprendimu 2014/349/BUSP (OL L 174, 2014, p. 42) (toliau – Bendrieji veiksmai 2008/124, iš dalies pakeisti Sprendimu 2014/349).

9 Bendrųjų veiksmų 2008/124, iš dalies pakeistų Sprendimu 2014/349, 15a straipsnis suformuluotas taip:

„[*Eulex Kosovo*] turi teisę įsigyti paslaugų ir prekių, sudaryti sutartis ir administracinius susitarimus, įdarbinti darbuotojus, turėti banko sąskaitas, įsigyti turtą ir juo disponuoti, vykdyti savo įsipareigojimus ir būti teismo proceso šalimi, kai to reikia šiems bendriesiems veiksmams įgyvendinti.“

Sprendimas (BUSP) 2018/856

10 Bendrieji veiksmai 2008/124 taip pat buvo iš dalies pakeisti 2018 m. birželio 8 d. Tarybos sprendimu (BUSP) 2018/856 (OL L 146, 2018, p. 5) (toliau – Bendrieji veiksmai 2008/124, iš dalies pakeisti Sprendimu 2018/856).

11 Bendrųjų veiksmų 2008/124, iš dalies pakeistų Sprendimu 2018/856, 2 straipsnyje nustatyta:

„[*Eulex Kosovo*] teikia paramą atrinktoms Kosovo teisinės valstybės institucijoms joms dedant pastangas siekiant didesnio veiksmingumo, tvarumo ir daugiaetniškumo ir atskaitomybės, be politinio kišimosi ir visapusiškai laikantis tarptautinių žmogaus teisių standartų ir geriausios Europos praktikos – vykdydama stebėsenos veiklą ir ribotas vykdomąsias funkcijas, kaip nustatyta 3 ir 3a straipsniuose, – siekiant perduoti likusias užduotis kitoms ilgalaikėms ES priemonėms ir palaipsniui panaikinti likusias vykdomąsias funkcijas.“

12 Bendrųjų veiksmų 2008/124, iš dalies pakeistų Sprendimu 2018/856, 3 straipsnio d ir e punktuose nustatyta:

„Pagal 2 straipsnyje nurodytą misijos apibūdinimą [*Eulex Kosovo*]:

<…>

d) išlaiko ribotas vykdomąsias pareigas teismo medicinos ir policijos srityse, įskaitant saugumo operacijas bei likusią liudytojų apsaugos programą, ir atsakomybę užtikrinti viešosios tvarkos ir saugumo palaikymą bei skatinimą, be kita ko, prireikus, atšaukdama arba panaikindama kompetentingų Kosovo valdžios institucijų priimtus operatyvinius sprendimus;

e) užtikrina, kad visa jos veikla būtų vykdoma laikantis tarptautinių žmogaus teisių standartų <…>“

Bylos aplinkybės

13 Skundžiamos nutarties 1–11 punktuose nurodytas ginčo aplinkybes šio proceso tikslais galima apibendrinti taip, kaip nurodyta toliau.

14 2014 m. kovo 11 d. KD pateikė skundą peržiūros grupei dėl jos vyro ir sūnaus pagrobimo ir nužudymo tyrimo, sprendimas dėl šio skundo buvo priimtas 2016 m. spalio 19 d. Ši grupė padarė išvadą, kad buvo pažeistas 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) 2 straipsnis (teisė į gyvybę), 3 straipsnis (kankinimo uždraudimas) ir 13 straipsnis (teisė į veiksmingą teisinės gynybos priemonę), siejamas

su šios konvencijos 2 straipsniu, ir pateikė rekomendacijas *Eulex Kosovo* vadovui imtis taisomųjų priemonių. 2017 m. kovo 7 d. sprendime minėta peržiūros grupė, pirma, konstatavo, kad šis vadovas savo rekomendacijas įgyvendino tik iš dalies, ir, antra, nusprendė užbaigti bylą.

15 2014 m. birželio 11 d. KS pateikė skundą peržiūros grupei dėl jos vyro dingimo tyrimo, sprendimas dėl šio skundo buvo priimtas 2015 m. lapkričio 11 d. Ši grupė padarė išvadą, kad buvo pažeistos KS teisės, susijusios su EŽTK 2 straipsnio (teisė į gyvybę) ir 3 straipsnio (kankinimo uždraudimas) procedūriniu aspektu, taip pat teisės, įtvirtintos EŽTK 8 straipsnyje (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą) ir 13 straipsnyje (teisė į veiksmingą teisinės gynybos priemonę), ir pateikė rekomendacijas *Eulex Kosovo* vadovui imtis taisomųjų priemonių. 2016 m. balandžio 29 d. rašte šis vadovas nurodė, kad informavo civilinius planavimo ir vykdymo pajėgumus (CPVP) bei kai kurias valstybes nares apie šias rekomendacijas. 2016 m. spalio 19 d. ir 2017 m. kovo 7 d. sprendimais minėta peržiūros grupė, pirma, konstatavo, kad minėtas vadovas iš pradžių išvis neįgyvendino rekomendacijų, o vėliau jas įgyvendino tik iš dalies, ir, antra, nusprendė užbaigti bylą.

16 Atsakydamos į 2016 m. gruodžio 5 d. KS ir KD vardu išsiųstą raštą, kuriame buvo teigiama, kad nesiimta taisomųjų priemonių aptariamiems žmogaus teisių pažeidimams nutraukti, Taryba ir EIVT 2017 m. spalio 12 d. raštuose nurodė, kad *Eulex Kosovo* padarė viską, kas įmanoma, kad ištirtų šio sprendimo 14 ir 15 punktuose minėtuose skunduose nurodytas veikas (toliau – aptariami nusikaltimai) ir kad peržiūros grupė yra informavimo apie atskaitomybę, bet ne teisminė institucija.

17 2017 m. liepos 19 d. Bendrajame Teisme gautas KS ieškinys (byla T-840/16) Tarybai, Komisijai ir EIVT dėl „<…> Bendrųjų veiksmų 2008/124 ir vėlesnių aktų, kuriais jie iš dalies keičiami, panaikinimo arba dalinio pakeitimo dėl [EŽTK] 13 straipsnio ir <…> Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos [(toliau – Chartija)] 47 straipsnio pažeidimo ir dėl deliktinės atsakomybės už EŽTK 2, 3, 6, 13 ir 14 straipsnių pažeidimą“. 2017 m. gruodžio 14 d. Nutartimi *KS / Taryba ir kt.* (T-840/16, EU:T:2017:938) Bendrasis Teismas atmetė šį ieškinį, be kita ko, dėl to, kad akivaizdžiai neturėjo jurisdikcijos jo nagrinėti.

18 2018 m. birželio 14 d. KS ir KD kartu su kitais šešiais asmenimis, manydamos, kad nagrinėjamos peržiūros grupės rekomendacijos nebuvo tinkamai įgyvendintos ir nebuvo imtasi jokių taisomųjų priemonių, pareiškė *High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division* (Aukštasis Teisingumo Teismas (Anglija ir Velsas), Karalienės suolo skyrius, Jungtinė Karalystė) ieškinį dėl žalos atlyginimo Sąjungai, pagal SESV 335 straipsnį atstovaujamai Komisijos, Tarybai, Sąjungos vyriausiajam įgaliotiniui užsienio reikalams ir saugumo politikai ir *Eulex Kosovo*. KS ir KD grindė šį ieškinį EŽTK ir Chartijos saugomų teisių pažeidimus, nes per šią misiją nebuvo atlikti tyrimai dėl jų artimų šeimos narių kankinimo, dingimo ir nužudymo 1999 m. Prištinoje. 2019 m. vasario 13 d. sprendimu tas teismas pripažino, kad neturi jurisdikcijos nagrinėti minėto ieškinio (toliau – *High Court of Justice* sprendimas).

Dėl ieškinio Bendrajame Teisme

19 2020 m. gruodžio 29 d. Bendrojo Teismo kanceliarija gavo šio sprendimo 1 punkte nurodytą KS ir KD ieškinį, kuriuo prašoma pripažinti Tarybos, Komisijos ir EIVT deliktinę atsakomybę pagal SESV 340 straipsnio antrą pastraipą (toliau – KS ir KD pareikštas ieškinys).

20 Grįsdamos šį ieškinį KS ir KD iš esmės nurodė, kad:

– *Eulex Kosovo* pažeidė EŽTK 2 ir 3 straipsnius ir Chartijos 2 ir 4 straipsnius, nes nebuvo atlikti tinkami tyrimai dėl jų šeimos narių dingimo ir nužudymo, kadangi ši misija stokojo reikiamų išteklių ir tinkamo personalo, kad ji galėtų įgyvendinti vykdomuosius įgaliojimus, ir šį pažeidimą, kiek tai susiję su KS, 2015 m. lapkričio 11 d., o kiek tai susiję su KD – 2016 m. spalio 19 d. konstatavo peržiūros grupė;

– pažeisti EŽTK 6 straipsnio 1 dalis ir 13 straipsnis, taip pat Chartijos 47 straipsnis, nes nėra nuostatų, kuriose būtų numatyta teisinė pagalba ieškovams, atitinkantiems reikalavimus peržiūros grupėse vykstančiose procedūrose, ir kad ši peržiūros grupė įsteigta nesuteikus jai įgaliojimų vykdyti savo sprendimus ir galimybės pasiūlyti teisių gynimo priemonę dėl nustatytų pažeidimų;

– nesiimta taisomųjų priemonių, kuriomis būtų galima visiškai arba iš dalies atlyginti žalą dėl pirmoje ir antroje įtraukose nurodytų pažeidimų, nors 2016 m. balandžio 29 d. *Eulex Kosovo* vadovas pranešė Sąjungai apie peržiūros grupės išvadas;

– 2017 m. spalio 12 d. Taryba ir EIVT piktnaudžiavo vykdomaisiais įgaliojimais, nes teigė, kad *Eulex Kosovo* padarė viską, ką galėjo, siekdama ištirti KS vyro pagrobimą ir galimą nužudymą bei KD vyro ir sūnaus nužudymą, ir kad peržiūros grupė nėra teismine institucija;

– piktnaudžiauta arba netinkamai naudotasi vykdomaisiais įgaliojimais, nes Sprendimu 2018/856 buvo panaikinti *Eulex Kosovo* vykdomieji įgaliojimai, nors pirmoje ir antroje įtraukose nurodyti pažeidimai nebuvo nutraukti, ir

– piktnaudžiauta vykdomaisiais arba viešosios valdžios įgaliojimais, neužtikrinus, kad *Eulex Kosovo* ir (arba) Specialioji prokuratūra atliktų kruopštų KD bylos, kuri *prima facie* yra byla dėl karo nusikaltimo, tyrimą ir kad Kosovo specialiųjų bylų kolegija vykdytų baudžiamąjį persekiojimą.

21 Minėtu ieškiniu KS ir KD, be kita ko, prašė Bendrojo Teismo remiantis SESV 340 straipsnio antra pastraipa priteisti iš Tarybos, Komisijos ir EIVT bendrai arba solidariai atlyginti joms žalą, įskaitant Bendrojo Teismo nustatytinas palūkanas už laikotarpį, kurį jis laikys tinkamu, kurią KS ir KD teigia patyrusios dėl jų „pagrindinių žmogaus teisių“, šiuo atveju, kiek tai susiję su KS, saugomų pagal EŽTK 2, 3, 6, 8 ir 13 straipsnius bei Chartijos 2, 4 ir 47 straipsnius, o kiek tai susiję su KD, pagal EŽTK 2, 3, 6 ir 13 straipsnius bei Chartijos 2, 4 ir 47 straipsnius, pažeidimo.

22 2021 m. vasario 9 d. Bendrasis Teismas, taikydamas proceso organizavimo priemonę, paprašė Tarybos, Komisijos ir EIVT atsiliepimuose į tą patį ieškinį išdėstyti savo poziciją dėl jo jurisdikcijos atsižvelgiant į ESS 24 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą.

23 2021 m. kovo 25 d. raštu KS ir KD paprašė įtraukti *Eulex Kosovo* kaip atsakovę į procesą byloje, kurioje priimta skundžiama nutartis. 2021 m. kovo 31 d. Bendrojo Teismo devintosios kolegijos pirmininko sprendimu šis prašymas buvo atmestas.

24 2021 m. gegužės 18 d. raštu Komisija atsakė į šio sprendimo 22 punkte nurodytą Bendrojo Teismo prašymą ir nurodė, kad Bendrasis Teismas turi jurisdikciją nagrinėti KS ir KD pareikštą ieškinį, tačiau pateikė nepriimtinumu grindžiamą prieštaravimą tiek, kiek šis ieškinys pareikštas jai.

Taryba ir EIVT atsakė į šį prašymą atitinkamai 2021 m. gegužės 19 d. raštais, pateikdamos kompetencijos nebuvimu grindžiamą prieštaravimą ir, jeigu jis nebūtų patenkintas – nepriimtinumu grindžiamą prieštaravimą, tas ieškinys pareikštas joms.

25 2021 m. birželio 5 d. KS ir KD pagal Bendrojo Teismo procedūros reglamento 88 straipsnį pateikė prašymą taikyti pasirengimo nagrinėti bylą priemones, siekdamos, kad būtų pateikta išsami *Eulex Kosovo* OPLAN versija nuo šios misijos įsteigimo 2008 m. (toliau – pradinis prašymas leisti susipažinti su *Eulex Kosovo* OPLAN), paminėta EIVT atsiliepimo į ieškinį dalyje, susijusioje su šios tarnybos pateiktais kompetencijos nebuvimu ir nepriimtinumu grindžiamais prieštaravimais.

26 2021 m. liepos 23 d. KS ir KD pateikė pastabas dėl šio sprendimo 24 punkte nurodytų kompetencijos nebuvimu ir nepriimtinumu grindžiamų prieštaravimų ir paprašė juos atmesti.

Skundžiama nutartis

27 Skundžiama nutartimi Bendrasis Teismas atmetė KS ir KD ieškinį dėl to, kad akivaizdžiai neturi jurisdikcijos jį nagrinėti, ir nenagrinėjo nei Tarybos, Komisijos ir EIVT pateiktų nepriimtinumu grindžiamų prieštaravimų, nei pradinio prašymo leisti susipažinti su *Eulex Kosovo* OPLAN.

28 Tos nutarties 28 punkte Bendrasis Teismas konstatavo, kad ieškinys grindžiamas veiksmais ar elgesiu, priskiriamais prie politinių ar strateginių klausimų, susijusių su *Eulex Kosovo* veiklos, prioritetų ir išteklių nustatymu, taip pat su sprendimu įsteigti peržiūros grupę vykdant šią misiją, ir kad pagal Bendruosius veiksmus 2008/124 minėtos misijos įsteigimas ir veikla patenka į ESS nuostatų, susijusių su bendra užsienio ir saugumo politika (BUSP), taikymo sritį.

29 Be to, minėtos nutarties 29–33 punktuose Bendrasis Teismas iš esmės konstatavo, kad pagal ESS 24 straipsnio 1 dalies antros pastraipos paskutinį sakinį ir SESV 275 straipsnio pirmą pastraipą Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijai iš esmės nepriklauso nuostatos dėl BUSP ir remiantis šiomis nuostatomis priimti aktai ir kad šio principo išimtys, numatytos ESS 24 straipsnio 1 dalies antros pastraipos paskutiniame sakinyje ir SESV 275 straipsnio antroje pastraipoje, nagrinėjamu atveju netaikytinos dėl to, kad minėtas ieškinys nebuvo susijęs nei su fiziniams ar juridiniams asmenims taikomomis ribojamosiomis priemonėmis, kaip tai suprantama pagal pastarąją nuostatą, nei su ESS 40 straipsnio laikymusi.

30 Be to, skundžiamos nutarties 34–39 punktuose Bendrasis Teismas iš esmės nusprendė, kad bylos, kurioje priimta ta nutartis, aplinkybės nebuvo panašios į aplinkybes, susiklosčiusias bylose, kuriose buvo priimtas 2015 m. lapkričio 12 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Elitaliana / Eulex Kosovo* (C-439/13 P, EU:C:2015:753), 2016 m. liepos 19 d. Sprendimas *H / Taryba ir kt.* (C-455/14 P, EU:C:2016:569), 2018 m. spalio 25 d. Bendrojo Teismo sprendimas *KF / SATCEN* (T-286/15, EU:T:2018:718) ir 2020 m. liepos 10 d. Bendrojo Teismo nutartis *KF / SATCEN*, T-619/19, EU:T:2020:337), nes tos bylos, nors ir susijusios su BUSP sritimi, buvo dėl nuostatų, kurių taikymo teisėtumo kontrolė priklauso Sąjungos teismo jurisdikcijai. Be to, Bendrasis Teismas konstatavo, kad šios bylos situacija iš esmės skiriasi nuo byloje, kurioje priimtas 2020 m. spalio 6 d. Sprendimas *Bank Refah Kargaran / Taryba* (C-134/19 P, EU:C:2020:793), nagrinėtos situacijos, nes KS ir KD pareikštas ieškinys susijęs su Tarybos, Komisijos ir EIVT veiksmų ar neveikimo pagal ESS 24 straipsnio 1 dalį, kuriuos apima BUSP apibrėžimas ir įgyvendinimas, o ne vykdant šią politiką nustatytų individualių ribojamųjų priemonių galimu neteisėtumu.

31 Be to, skundžiamos nutarties 40 punkte Bendrasis Teismas nurodė, kad pagal ESS ir SESV normas, pagal kurias Sąjungos teismai neturi jurisdikcijos BUSP srityje, jis negali pripažinti savo jurisdikcijos dėl žalos, patirtos dėl šios politikos sričiai priskiriamų veiksmų ar elgesio, kaip antai nurodytų šio sprendimo 20 punkte, atlyginimo, remdamasis vien tuo, kad toks pripažinimas būtų buvęs vienintelis būdas užtikrinti KS ir KD veiksmingą teisminę gynybą.

32 Taigi minėtos nutarties 41 punkte Bendrasis Teismas, remdamasis 2021 m. kovo 25 d. Sprendimo *Carvalho ir kt. / Parlamentas ir Taryba* (C-565/19 P, EU:C:2021:252) 69 ir 78 punktais, pripažino, kad nors nuostatos dėl Sąjungos teismo jurisdikcijos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į pagrindinę teisę į veiksmingą teisminę gynybą, dėl tokio aiškinimo negalima nepaisyti SESV aiškiai numatytų sąlygų.

Procesas Teisingumo Teisme ir apeliacinės bylos šalių reikalavimai

33 2022 m. kovo 21 d. Teisingumo Teismo pirmininko sprendimu bylos C-29/22 P ir C-44/22 P buvo sujungtos, kad būtų bendrai vykdoma rašytinė ir žodinė proceso dalys ir priimtas galutinis sprendimas.

34 2022 m. gegužės 16 d. ir 2023 m. gegužės 12 d. sprendimais Teisingumo Teismo pirmininkas leido atitinkamai Prancūzijos Respublikai ir Čekijos Respublikai įstoti į šias sujungtas bylas palaikyti Tarybos reikalavimų.

35 2023 m. balandžio 27 d. ir 2023 m. gegužės 12 d. sprendimais Teisingumo Teismo pirmininkas leido Belgijos Karalystei, Liuksemburgo Didžiajai Hercogystei, Nyderlandų Karalystei, Austrijos Respublikai, Rumunijai, Suomijos Respublikai ir Švedijos Karalystei įstoti į bylą palaikyti Komisijos reikalavimų byloje C-44/22 P.

36 2022 m. birželio 24 d. Teisingumo Teismo nutartimi *KS ir KD* (C-29/22 P-AJ) ir 2022 m. birželio 24 d. Teisingumo Teismo nutartimi *KS ir KD* (C-44/22 P-AJ) KS ir KD buvo suteikta nemokama teisinė pagalba, kad būtų galima padengti su apeliaciniais skundais šiose sujungtose bylose susijusias išlaidas.

37 Apeliaciniame skunde KS ir KD Teisingumo Teismo prašo:

– patenkinti apeliacinį skundą, panaikinti skundžiamą nutartį ir taikyti Bendrajame Teisme prašytas laikinąsias apsaugos priemones,

– nepatenkinus pirmojo reikalavimo, patenkinti apeliacinį skundą ir grąžinti bylą Bendrajam Teismui, kad šis priimtų galutinį sprendimą, ir

– priteisti iš Tarybos, Komisijos ir EIVT bylinėjimosi išlaidas, susijusias su apeliaciniu procesu, procesu Bendrajame Teisme ir procedūromis peržiūros grupėje.

38 Apeliaciniu skundu ir atsiliepimu į apeliacinį skundą byloje C-29/22 P Komisija Teisingumo Teismo prašo:

– panaikinti skundžiamą nutartį,

– pripažinti, kad Sąjungos teismai turi išimtinę jurisdikciją nagrinėti bylą,

– grąžinti bylą Bendrajam Teismui, kad šis priimtų sprendimą dėl ieškinio priimtinumo ir esmės,

– atidėti bylinėjimosi išlaidų šioje ir ankstesnėje instancijose klausimo nagrinėjimą.

39 Atsiliepime į apeliacinį skundą byloje C-44/22 P KS ir KD prašo Teisingumo Teismo tuo atveju, jei šis pripažintų turįs jurisdikciją nagrinėti šiuos apeliacinius skundus, leisti joms pateikti prašymą imtis pasirengimo nagrinėti bylą priemonių pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 64 straipsnio 2 dalies b punktą, prieš priimant sprendimą grąžinti bylą Bendrajam Teismui.

40 Taryba Teisingumo Teismo prašo:

– atmesti apeliacinius skundus kaip nepagrįstus ir

– priteisti iš KS, KD ir Komisijos bylinėjimosi išlaidas.

41 EIVT Teisingumo Teismo prašo:

– jeigu jis nuspręstų, kad turi jurisdikciją priimti sprendimą dėl apeliacinio skundo, ir manytų turintis pakankamai informacijos sprendimui dėl KS ir KD pareikšto ieškinio priimti, pripažinti šį ieškinį ir apeliacinį skundą nepriimtinais tiek, kiek jie susiję su EIVT, ir

– priteisti iš KS, KD ir Komisijos bylinėjimosi išlaidas.

Dėl apeliacinių skundų

42 Grįsdamos apeliacinį skundą byloje C-29/22 P, KS ir KD nurodo vienintelį keturių dalių pagrindą, grindžiamą teisės klaida, kurią Bendrasis Teismas padarė pripažinęs, kad akivaizdžiai neturi jurisdikcijos nagrinėti jų ieškinio dėl žalos atlyginimo. Šio pagrindo pirmoje dalyje, kurią sudaro du argumentai, jos priekaištauja Bendrajam Teismui dėl to, kad, pirma, plačiai aiškino ESS 24 straipsnio 1 dalies antros pastraipos paskutinį sakinį ir SESV 275 straipsnį ir, antra, selektyviai ir siaurai aiškino jurisprudenciją, suformuotą 2015 m. lapkričio 12 d. Sprendime *Elitaliana / Eulex Kosovo* (C-439/13 P, EU:C:2015:753), 2016 m. liepos 19 d. Sprendime *H / Taryba ir kt.* (C-455/14 P, EU:C:2016:569) ir 2020 m. birželio 25 d. Sprendime *SATCEN / KF* (C-14/19 P, EU:C:2020:492). Minėto pagrindo antrą dalį, grindžiamą klaidingu 2020 m. spalio 6 d. Sprendimo *Bank Refah Kargaran / Taryba* (C-134/19 P, EU:C:2020:793) taikymu, sudaro trys argumentai. Pirma, teigiama, jog Bendrasis Teismas klaidingai nusprendė, kad nagrinėjami veiksmai ir neveikimas susiję su BUSP apibrėžimu ir įgyvendinimu, todėl patenka į ESS 24 straipsnio 1 dalies antros pastraipos taikymo sritį vien dėl to, kad buvo atlikti vykdant šią politiką. Antra, Bendrasis Teismas nenagrinėjo, kokią vietą ieškinys dėl žalos atlyginimo užima Sąjungos teisminės gynybos sistemoje. Trečia, Bendrasis Teismas turėjo atsižvelgti į Komisijos argumentą, kad Europos Sąjunga yra teisinė sąjunga, turinti nuoseklią ir išsamią teisių gynimo priemonių sistemą. Apeliacinio skundo vienintelio pagrindo trečioje dalyje KS ir KD priekaištauja Bendrajam Teismui dėl to, kad jis klaidingai taikė 2021 m. kovo 25 d. Sprendimą *Carvalho ir kt. / Parlamentas ir Taryba* (C-565/19 P, EU:C:2021:252). Šio pagrindo ketvirta dalis grindžiama teisės klaida, kurią Bendrasis Teismas padarė neišnagrinėjęs svarbiausių jų ieškinio dalių ir nepakankamai motyvavęs skundžiamą nutartį.

43 Grįsdama apeliacinį skundą byloje C-44/22 P Komisija nurodo keturis pagrindus. Apeliacinio skundo pirmajame pagrinde, kurį sudaro trys dalys, Komisija teigia, kad Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, nes, pirma, nepripažino, kad ESS 24 straipsnyje ir SESV 275 straipsnyje numatyta Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijos išimtimi nukrypstama nuo jo bendrosios jurisdikcijos taisyklės, antra, neaiškino šios išimties siaurai, kaip ji išaiškinta Teisingumo Teismo suformuotoje jurisprudencijoje, ir, trečia, nusprendė, kad iš 2015 m. lapkričio 12 d. Sprendimo *Elitaliana / Eulex Kosovo* (C-439/13 P, EU:C:2015:753), 2016 m. liepos 19 d. Sprendimo *H / Taryba ir kt.* (C-455/14 P, EU:C:2016:569) ir 2020 m. birželio 25 d. Sprendimo *SATCEN / KF* (C-14/19 P, EU:C:2020:492) išplaukianti jurisprudencija nebuvo taikytina nagrinėjamu atveju.

44 Apeliacinio skundo antrasis pagrindas, kurį sudaro dvi dalys, grindžiamas teisės klaida; kaip teigiama, ją Bendrasis Teismas padarė, KS ir KD pareikšto ieškinio nepripažinęs ieškiniu dėl žalos atlyginimo, susijusiu su galimais „pagrindinių žmogaus teisių“ pažeidimais. To antrojo pagrindo pirmoje dalyje Komisija priekaištauja Bendrajam Teismui nusprendus, kad ieškinyje nurodyti veiksmai ir neveikimas priskiriami prie politinių ar strateginių klausimų, susijusių su BUSP apibrėžimu ar įgyvendinimu. Jo antroje dalyje Komisija priekaištauja Bendrajam Teismui dėl to, kad jis neaiškino ESS 24 straipsnio ir SESV 275 straipsnio, atsižvelgdamas į „Chartijoje ir EŽTK numatytas Sąjungos pagrindines teises ir laisves, taip pat pagrindines Sąjungos vertybes, t. y. teisinę valstybę ir pagarbą žmogaus teisėms“. Apeliacinio skundo trečiajame pagrinde Komisija teigia, kad Bendrasis Teismas klaidingai išaiškino 2020 m. spalio 6 d. Sprendimą *Bank Refah Kargaran / Taryba* (C-134/19 P, EU:C:2020:793) ir padarė teisės klaidą, kai nepripažino minėto ieškinio atskiru ieškiniu, kuriam pagal SESV 268 straipsnį ir 340 straipsnio antrą pastraipą netaikoma jokia Sąjungos teismų jurisdikcijos išimtis. Apeliacinio skundo ketvirtajame pagrinde, kurį sudaro dvi dalys, Komisija priekaištauja Bendrajam Teismui dėl to, kad šis, pirma, neužtikrino Sąjungos teisinės sistemos autonomijos, nes nenustatė išimtinės šių teismų jurisdikcijos nagrinėti ieškinį, ir, antra, atėmė iš KS ir KD bet kokią veiksmingą teisių gynimo priemonę.

Dėl apeliacinio skundo byloje C-29/22 P vienintelio pagrindo pirmos dalies pirmojo argumento, antros dalies antrojo ir trečiojo argumentų ir trečios dalies, taip pat dėl apeliacinio skundo byloje C-44/22 P pirmojo pagrindo pirmos ir antros dalių, antrojo pagrindo antros dalies, trečiojo pagrindo ir ketvirtojo pagrindo antros dalies

Šalių argumentai

45 Apeliantės, palaikomos Belgijos Karalystės, Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės, Nyderlandų Karalystės, Austrijos Respublikos, Rumunijos, Suomijos Respublikos ir Švedijos Karalystės, teigia, kad skundžiamos nutarties 29–33 ir 37–42 punktuose Bendrasis Teismas padarė kelias teisės klaidas aiškindamas ESS 24 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą ir SESV 275 straipsnio pirmą pastraipą. Bendrasis Teismas neatsižvelgė į Teisingumo Teismo jurisprudenciją, suformuotą, be kita ko, 2014 m. birželio 24 d. Sprendimo *Parlamentas / Taryba* (C-658/11, EU:C:2014:2025) 70 punkte ir 2020 m. spalio 6 d. Sprendimo *Bank Refah Kargaran / Taryba* (C-134/19 P, EU:C:2020:793) 32 punkte, pagal kurią ESS 19 straipsniu Europos Sąjungos Teisingumo Teismui suteikta bendroji jurisdikcija turi būti aiškinama plačiai, o ESS 24 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje ir SESV 275 straipsnio pirmoje pastraipoje numatyta šios jurisdikcijos išimtis turi būti aiškinama siaurai. Komisijos teigimu, Bendrasis Teismas turėjo aiškinti šias nuostatas sistemiškai

ir teleologiškai, atsižvelgdamas į principus ir teises, kylančias iš ESS 2 straipsnio, 3 straipsnio 5 dalies, 6, 19, 21 ir 23 straipsnių, taip pat SESV 268, 340 ir 344 straipsnių ir Chartijos 47 straipsnio.

46 Pirma, apeliantės teigia, kad Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, nes neaiškino Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijos apribojimų, numatytų ESS 24 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje ir SESV 275 straipsnio pirmoje pastraipoje, atsižvelgdamas į pagrindines Sąjungos pirminės teisės normas ir bendruosius Sąjungos teisės principus, t. y. teisinės valstybės principą ir teisę į veiksmingą teisinę gynybą, taikomus visose Sąjungos teisės srityse, įskaitant BUSP.

47 Kalbant konkrečiai, kaip teigia Komisija, Bendrasis Teismas klaidingai aiškino ir taikė Chartijos 47 straipsnį, kaip jis išaiškintas 2017 m. kovo 28 d. Sprendimo *Rosneft* (C-72/15, EU:C:2017:236) 74 punkte, nes nenagrinėjo, kokiu kitu pagrindu remdamosi KS ir KD galėjo pasinaudoti teismine gynyba, ir neatsižvelgė į *High Court of Justice* sprendimą. Nusprendęs, kad KS ir KD neturi teisių gynimo priemonių pagal Sąjungos teisę, Bendrasis Teismas, pirma, pažeidė ESS 2 ir 6 straipsniuose ir Chartijos 47 straipsnyje numatytas garantijas. Antra, taip jis nepaisė Teisingumo Teismo jurisprudencijos, pagal kurią Sąjungos teismų sistemoje numatyta išsami teisių gynimo priemonių ir procedūrų sistema, skirta Sąjungos aktų teisėtumo kontrolei užtikrinti, t. y. sistema, kurios esmė yra individualių teisių apsauga, kaip matyti, be kita ko, iš 2008 m. rugsėjo 3 d. Sprendimo *Kadi ir Al Barakaat International Foundation / Taryba ir Komisija* (C-402/05 P ir C-415/05 P, EU:C:2008:461) 285 punkto ir 2017 m. kovo 28 d. Sprendimo *Rosneft* (C-72/15, EU:C:2017:236) 66 punkto. Taigi jokioje Sutarčių nuostatoje nenumatyta Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijos išimtis esant galimiems žmogaus teisių pažeidimams, padarytiems dėl Sąjungai priskirtino akto, veiksmų ar neveikimo, todėl Teisingumo Teismas privalo aiškinti šias sutartis taip, kad jose numatytos teisių gynimo priemonės dėl šių pažeidimų.

48 Grįsdama šiuos argumentus Komisija taip pat teigia, kad EŽTK 6 ir 13 straipsniais, kaip juos aiškina Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – ir EŽTT), užtikrinama teisė kreiptis į teismą ir teisė į veiksmingą teisių gynimo priemonę. Kaip matyti iš ESS 6 straipsnio 3 dalies ir Chartijos, Sąjunga ir jos institucijos privalo laikytis šių straipsnių visose Sąjungos teisės srityse. Nagrinėjamu atveju KS ir KD pareikštas ieškinys parodo esant tikrą ir rimtą ginčą, todėl, remiantis 2021 m. gegužės 7 d. EŽTT sprendimu *Xero Flor w Polsce sp. z o. o. prieš Lenkiją* (CE:ECHR:2021:0507JUD000490718, 187 punktas), taikytina EŽTK 6 straipsnio 1 dalis. Be to, netaikant KS ir KD Sąjungos teisminės gynybos sistemos vien dėl to, kad nagrinėjami veiksmai ir neveikimas priskiriami BUSP sričiai, būtų pažeistas vienodo požiūrio principas.

49 Komisija taip pat teigia, kad 1986 m. balandžio 23 d. Sprendimo *Les Verts / Parlamentas* (294/83, EU:C:1986:166) 23 punkte Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad Sąjunga yra teisinė bendrija, nes nei jos valstybės narės, nei institucijos negali išvengti patikrinimo, ar jų priimti teisės aktai atitinka Sutartis. Taigi ESS 2 straipsnyje įtvirtintas ir ESS 19 straipsnyje išreikštas teisinės valstybės principas visapusiškai taikomas BUSP srityje pagal ESS 23 straipsnį, siejamą su ESS 21 straipsnio 2 dalies b punktu, ir Teisingumo Teismas įvertino savo jurisdikciją atsižvelgdamas į šį principą, be kita ko, 2016 m. liepos 19 d. Sprendimo *H / Taryba ir kt.* (C-455/14 P, EU:C:2016:569) 41 punkte ir 2020 m. spalio 6 d. Sprendimo *Bank Refah Kargaran / Taryba* (C-134/19 P, EU:C:2020:793) 35 ir 36 punktuose.

50 Per teismo posėdį Komisija, palaikoma Suomijos Respublikos ir Švedijos Karalystės, iš esmės pridūrė, kad Bendrasis Teismas turėjo pripažinti turįs jurisdikciją, aiškindamas ESS 24 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą ir SESV 275 straipsnio antrą pastraipą atsižvelgdamas į ESS 6 straipsnio 2 dalies pirmą sakinį, kuriame Sąjungai numatyta pareiga prisijungti prie EŽTK. Komisijos teigimu, tai, kad šis prisijungimas yra pareiga, o ne teisė, visų pirma aišku iš SESV 218 straipsnio 8 dalies, kuri sustiprina Sąjungos teisinės sistemos autonomijos logiką ir tai, kad ši teisinė sistema skiriasi nuo valstybių narių teisinių sistemų.

51 Antra, apeliantės teigia, kad Bendrasis Teismas turėjo pripažinti turįs jurisdikciją nagrinėti KS ir KD pareikštą ieškinį, nes šiam ieškiniui pagrįsti nurodyti pagrindinių teisių pažeidimai. Šiuo klausimu Komisija pažymi, kad iš 1970 m. gruodžio 17 d. Sprendimo *Internationale Handelsgesellschaft* (11/70, EU:C:1970:114) 4 punkto, 2013 m. liepos 18 d. Sprendimo *Komisija ir kt. / Kadi* (C-584/10 P, C-593/10 P ir C-595/10 P, EU:C:2013:518) 97 ir 98 punktų ir 2020 m. spalio 6 d. Sprendimo *Bank Refah Kargaran / Taryba* (C-134/19 P, EU:C:2020:793) 36, 47 ir 48 punktų matyti, kad, viena vertus, su BUSP susijusios Sutarčių nuostatos yra sudedamoji Sąjungos teisės bendros sistemos ir jos konstitucinės struktūros dalis ir, kita vertus, Sąjungos teisinėje sistemoje pagrindinių teisių apsauga numatyta kaip bendrasis ir svarbiausias Sąjungos teisės principas, todėl Chartija taikoma visoms šios teisės nuostatoms, įskaitant susijusias su BUSP. KS ir KD teigimu, tokį vertinimą patvirtina Chartijos 51 straipsnio 1 dalis, pagal kurią Chartija taikoma, kai Sąjungos institucija, įstaiga ar organas įgyvendina Sąjungos teisę.

52 Per teismo posėdį apeliantės pridūrė, jog 2016 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Ledra Advertising ir kt. / Komisija ir ECB* (C-8/15 P–C-10/15 P, EU:C:2016:701) 55–60 ir 67 punktuose suformuota jurisprudencija patvirtina, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas turi jurisdikciją nagrinėti visus ieškinius, grindžiamus pagrindinių teisių pažeidimais. Be to, Komisija nurodė, kad ESS 24 straipsnio tikslas yra apsaugoti politinius sprendimus, o ne apsaugoti nuo EŽTK ir Chartijos saugomų teisių pažeidimų. Iš tiesų tokie pažeidimai negalėtų būti laikomi „politiniais sprendimais“ ar „strateginiais sprendimais“, nes pagarba pagrindinėms teisėms ir jų apsauga yra Sąjungos pirminėje teisėje nustatytos pareigos, o ne politiniai pasirinkimai.

53 Trečia, apeliantės teigia, kad skundžiamos nutarties 37–39 punktuose Bendrasis Teismas klaidingai taikė 2020 m. spalio 6 d. Sprendimą *Bank Refah Kargaran / Taryba* (C-134/19 P, EU:C:2020:793), kai nusprendė, kad šios bylos situacija iš esmės skiriasi nuo situacijos byloje, kurioje priimtas tas sprendimas. Iš tiesų Bendrasis Teismas klaidingai aiškino tą sprendimą, t. y. kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcija priimti sprendimą dėl Sąjungos deliktinės atsakomybės apsiriboja tik konkrečia situacija, kai Taryba nustatė individualias ribojamąsias priemones BUSP srityje.

54 Apeliančių teigimu, iš to matyti, jog Bendrasis Teismas neatsižvelgė į tai, kad minėtame sprendime Teisingumo Teismas pripažino turįs jurisdikciją priimti sprendimą dėl žalos, galimai patirtos dėl tokių ribojamųjų priemonių, atsižvelgdamas į būtiną Sąjungos teisėje numatytos teisminės gynybos sistemos darną, kad būtų išvengta fizinių ar juridinių asmenų, kuriems taikomos šios priemonės, teisminės gynybos spragų.

55 Be to, priešingai, nei nusprendė Bendrasis Teismas, 2020 m. spalio 6 d. Sprendimo *Bank Refah Kargaran / Taryba* (C-134/19 P, EU:C:2020:793) 32–39, 43 ir 44 punktuose pateikti Teisingumo Teismo motyvai nebuvo pagrįsti aplinkybe, kad buvo nagrinėjamos ribojamosios priemonės, ar susiję vien su šia aplinkybe. Šie motyvai buvo grindžiami tuo, kad ieškinys dėl žalos atlyginimo yra savarankiška teisių gynimo priemonė, dėl kurios nėra jokios nuostatos, leidžiančios nukrypti nuo SESV 268 straipsnyje ir 340 straipsnio antroje pastraipoje numatytos Europos Sąjungos

Teisingumo Teismo jurisdikcijos, visų pirma kiek tai susiję su žalos, kurią fiziniai ar juridiniai asmenys galimai patyrė dėl BUSP srityje priimtų sprendimų, išskyrus ribojamąsias priemones, dėl kurių taikymo buvo tariamai padaryta EŽTK ir Chartijoje garantuojamų teisių pažeidimų, atlyginimu.

56 Be to, Komisijos teigimu, Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, kai tą sprendimą aiškino taip, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas turi jurisdikciją nagrinėti ieškinį dėl žalos atlyginimo pagal SESV 268 ir 340 straipsnius tik tuo atveju, jei turi jurisdikciją priimti sprendimą dėl ieškinio dėl panaikinimo arba dėl neveikimo, pareikšto atitinkamai pagal SESV 263 ar 265 straipsnį.

57 Ketvirta, apeliantės priekaištauja Bendrajam Teismui dėl to, kad jis skundžiamos nutarties 41 punkte klaidingai aiškino jurisprudenciją, suformuotą 2021 m. kovo 25 d. Sprendimo *Carvalho ir kt. / Parlamentas ir Taryba* (C-565/19 P, EU:C:2021:252) 69 ir 78 punktuose. Jų teigimu, ši jurisprudencija neturi reikšmės nagrinėjant Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikciją šioje byloje, nes skiriasi jos kontekstas, t. y. ji buvo susijusi su teisės pareikšti ieškinį dėl panaikinimo pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą pripažinimui taikomų reikalavimų aiškinimu. Grįsdamos šį argumentą, KS ir KD taip pat teigia, kad neprašė nei pakeisti Teisingumo Teismo jurisprudencijos, nei panaikinti šios jurisdikcijos išimties, numatytos ESS 24 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje ir SESV 275 straipsnyje.

58 Galiausiai, penkta, atsiliepime į apeliacinį skundą byloje C-44/22 P KS ir KD teigia, jog SESV 298 straipsnio 1 dalis ir Chartijos 41 straipsnis patvirtina prielaidą, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas turi jurisdikciją nagrinėti jų ieškinį. Atvira, veiksminga ir nepriklausoma Sąjungos institucija turėjo užtikrinti, kad *Eulex Kosovo* ir peržiūros grupė būtų įsteigtos nepažeidžiant Sąjungos teisės. Taigi, kai apie nagrinėjamus šios peržiūros grupės sprendimus buvo pranešta Sąjungos institucijoms ir valstybėms narėms, reikėjo imtis priemonių, kad būtų nutraukti nurodyti pagrindinių teisių pažeidimai.

59 Taryba ir EIVT, palaikomos Prancūzijos Respublikos ir iš dalies Čekijos Respublikos, ginčija apeliančių argumentus.

Teisingumo Teismo vertinimas

60 Apeliacinio skundo byloje C-29/22 P vienintelio pagrindo pirmos dalies pirmuoju argumentu, antros dalies antruoju ir trečiuoju argumentais ir trečia dalimi, taip pat apeliacinio skundo byloje C-44/22 P pirmojo pagrindo pirma ir antra dalimis, antrojo pagrindo antra dalimi, trečiuoju pagrindu ir ketvirtojo pagrindo antra dalimi, kuriuos reikia nagrinėti kartu, apeliantės iš esmės teigia, kad skundžiamos nutarties 29–33 ir 37–42 punktuose Bendrasis Teismas padarė kelias teisės klaidas aiškindamas ESS 24 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, SESV 275 straipsnio pirmą pastraipą, taip pat su šiomis nuostatomis susijusią Teisingumo Teismo jurisprudenciją.

61 Šiuo aspektu reikia priminti, kad aiškinant Sąjungos teisės nuostatą būtina atsižvelgti ne tik į jos tekstą, bet ir į jos kontekstą bei aktu, kuriame ji įtvirtinta, siekiamus tikslus ir paskirtį. Sąjungos teisės nuostatos genezė taip pat gali suteikti reikšmingos informacijos ją aiškinant (šiuo klausimu žr. 2012 m. lapkričio 27 d. Sprendimo *Pringle*, C-370/12, EU:C:2012:756, 135 punktą ir 2020 m. birželio 25 d. Sprendimo *A ir kt. (Vėjo jėgainės Alteryje ir Nevelėje)*, C-24/19, EU:C:2020:503, 37 punktą).

62 Taip pat reikia priminti, kad pagal ESS 24 straipsnio 1 dalies antros pastraipos paskutinį sakinį ir SESV 275 straipsnio pirmą pastraipą Europos Sąjungos Teisingumo Teismas iš esmės neturi jurisdikcijos dėl nuostatų, susijusių su BUSP, ir jomis remiantis priimtų aktų. Šiose nuostatose numatyta Europos Sąjungos Teisingumo Teismui pagal ESS 19 straipsnį suteiktos bendrosios jurisdikcijos užtikrinti, kad aiškinant ir taikant Sutartis būtų laikomasi teisės, taisyklės išimtis, todėl ji turi būti aiškinama siaurai (2014 m. birželio 24 d. Sprendimo *Parlamentas / Taryba*, C-658/11, EU:C:2014:2025, 69 ir 70 punktai; 2016 m. liepos 19 d. Sprendimo *H / Taryba ir kt.*, C-455/14 P, EU:C:2016:569, 39 ir 40 punktai ir 2020 m. spalio 6 d. Sprendimo *Bank Refah Kargaran / Taryba*, C-134/19 P, EU:C:2020:793, 26 ir 32 punktai).

63 Be to, ESS 24 straipsnio 1 dalies antros pastraipos paskutiniame sakinyje ir SESV 275 straipsnio antroje pastraipoje aiškiai nustatytos dvi šio principo išimtys, t. y. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcija, pirma, tikrinti, ar laikomasi ESS 40 straipsnio, ir, antra, priimti sprendimus dėl ieškinių, pareikštų pagal SESV 263 straipsnio ketvirtoje pastraipoje numatytas sąlygas dėl Tarybos sprendimų, priimtų remiantis nuostatomis dėl BUSP, kuriais nustatomos fiziniams ar juridiniams asmenims skirtos ribojamosios priemonės, teisėtumo (2017 m. kovo 28 d. Sprendimo *Rosneft*, C-72/15, EU:C:2017:236, 60 punktas ir 2020 m. spalio 6 d. Sprendimo *Bank Refah Kargaran / Taryba*, C-134/19 P, EU:C:2020:793, 27 punktas).

64 Vis dėlto nagrinėjamu atveju neginčijama, kad KS ir KD pareikštame ieškinyje nurodyti veiksmai ir neveikimas nesusiję nei su ESS 40 straipsnio laikymosi, nei su tokių individualių ribojamųjų priemonių kontrole.

65 Atsižvelgiant į tai, apeliantės teigia, kad Bendrasis Teismas padarė teisės klaidų, nes neaiškino ESS 24 straipsnio 1 dalies antros pastraipos paskutinio sakinio ir SESV 275 straipsnio antros pastraipos, atsižvelgdamas į ESS 2 straipsnyje, 3 straipsnio 5 dalyje, 6, 19, 21 ir 23 straipsniuose, SESV 268, 340 ir 344 straipsniuose, Chartijos 47 straipsnyje ir EŽTK 6 ir 13 straipsniuose įtvirtintas teises ir principus.

66 Šiuo klausimu iš ESS 3 straipsnio 5 dalies matyti, kad palaikydama santykius su platesniu pasauliu Sąjunga, be kita ko, prisideda prie žmogaus teisių apsaugos. Be to, pagal ESS 23 straipsnį „Sąjunga pagal [ESS V antraštinės dalies 2 skyrių] vykdomuose savo veiksmuose tarptautinėje arenoje vadovaujasi principais, siekia tikslų ir veiksmus vykdo remdamasi Sąjungos išorės veiksmų bendrosiomis nuostatomis, kurie pateikti [šios antraštinės dalies] 1 skyriuje“. Be to, pagal ESS 21 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą, kuri yra šiame 1 skyriuje, „Sąjungos veiksmai tarptautinėje arenoje grindžiami principais, paskatinusiais jos pačios sukūrimą, vystymąsi ir plėtrą, ir kurių įgyvendinimą ji skatina platesniame pasaulyje: demokratijos, teisinės valstybės, žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių visuotinumo ir nedalomumo, pagarbos žmogaus orumui, lygybės ir solidarumo principais bei Jungtinių Tautų Chartijos ir tarptautinės teisės principų laikymusi.“

67 Be to, Chartijos 51 straipsnio 1 dalyje patvirtinama Teisingumo Teismo suformuota jurisprudencija, pagal kurią Sąjungos teisinėje sistemoje užtikrinamos pagrindinės teisės gali būti taikomos visais atvejais, kuriuos reglamentuoja Sąjungos teisė (šiuo klausimu žr. 2013 m. vasario 26 d. Sprendimo *Åkerberg Fransson*, C-617/10, EU:C:2013:105, 17 ir 19 punktus ir 2024 m. sausio 25 d. Sprendimo *Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Craiova ir kt.*, C-58/22, EU:C:2024:70, 40 punktą).

68 Taigi reikia konstatuoti, kad, kaip savo išvados 77, 79 ir 80 punktuose nurodė generalinė advokatė, BUSP įtraukimas į Sąjungos konstitucinę sistemą reiškia, kad pagrindiniai Sąjungos teisės sistemos principai taikomi ir šios politikos srityje. Tarp jų, be kita ko, yra pagarba teisinės valstybės principui ir pagrindinėms teisėms, t. y. vertybėms, įtvirtintoms ESS 2 straipsnyje ir sukonkretintoms ESS 19 straipsnyje, pagal kuriuos reikalaujama, kad tiek Sąjungos valdžios institucijoms, tiek valstybių narių valdžios institucijoms būtų taikoma teisminė kontrolė.

69 Vis dėlto reikėtų pažymėti, pirma, kad pagal ESS 24 straipsnio 1 dalies antros pastraipos pirmą sakinį „[BUSP] taikomos konkrečios taisyklės“, nustatytos ESS V antraštinės dalies 2 skyriuje. ESS 24 straipsnio 1 dalies antros pastraipos paskutinis sakinys, kuriame numatyta, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijai iš esmės nepriklauso nuostatos dėl BUSP ir jomis remiantis priimti aktai, yra viena iš tokių konkrečių taisyklių.

70 Toks Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijos apribojimas gali būti suderinamas tiek su Chartijos 47 straipsniu, tiek su EŽTK 6 ir 13 straipsniais.

71 Šiuo klausimu, pirma, reikia pažymėti, kad, kaip Teisingumo Teismas jau yra konstatavęs 2017 m. kovo 28 d. Sprendimo *Rosneft* (C-72/15, EU:C:2017:236) 74 punkte, Chartijos 47 straipsniu jurisdikcija Teisingumo Teismui negali būti nustatyta tada, kai ji jam nesuteikta pagal Sutartis. Šiuo straipsniu taip pat nesiekiama pakeisti Sutartyse numatytos teisminės kontrolės sistemos, būtent normų dėl tiesiogiai Europos Sąjungos Teisingumo Teisme pareikštų ieškinių priimtinumo, kaip galima teigti remiantis ir Chartijos 47 straipsnio išaiškinimais, į kuriuos pagal ESS 6 straipsnio 1 dalies trečią pastraipą ir Chartijos 52 straipsnio 7 dalį reikia atsižvelgti aiškinant Chartijos 47 straipsnį (2013 m. spalio 3 d. Sprendimo *Inuit Tapiriit Kanatami ir kt. / Parlamentas ir Taryba*, C-583/11 P, EU:C:2013:625, 97 punktas).

72 Be to, reikia priminti, kad įgaliojimų suteikimo ir institucinės pusiausvyros principai taip pat taikomi BUSP srityje. Pagal ESS 5 straipsnio 1 ir 2 dalis „Sąjungos kompetencijos ribų nustatymas grindžiamas suteikimo principu“, o šis principas reiškia, kad „Sąjunga veikia tik neperžengdama ribų kompetencijos, kurią, siekiant Sutartyse nustatytų tikslų, jai šiose Sutartyse suteikė valstybės narės“, o „[v]isa Sutartimis Sąjungai nepriskirta kompetencija priklauso valstybėms narėms“. Be to, kadangi ESS 13 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad „kiekviena institucija veikia neviršydama Sutartyse jai suteiktų įgaliojimų“, šioje nuostatoje išreikštas institucinės pusiausvyros principas, būdingas Sąjungos institucinei struktūrai, pagal kurį kiekviena institucija vykdo savo įgaliojimus paisydama kitų institucijų įgaliojimų (1958 m. birželio 13 d. Sprendimo *Meroni / Vyriausioji valdyba*, 9/56, EU:C:1958:7, p. 44; 1990 m. gegužės 22 d. Sprendimo *Parlamentas / Taryba*, C-70/88, EU:C:1990:217, 22 punktas; 2015 m. balandžio 14 d. Sprendimo *Taryba / Komisija*, C-409/13, EU:C:2015:217, 64 punktas ir 2022 m. lapkričio 22 d. Sprendimo *Komisija / Taryba (Prisijungimas prie Ženevos akto)*, C-24/20, EU:C:2022:911, 83 punktas).

73 Taigi vien teiginio, kad veiksmais ar neveikimu, dėl kurių privatus asmuo pareiškia ieškinį, pažeidžiamos jo pagrindinės teisės, nepakanka, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas pripažintų turįs jurisdikciją nagrinėti šį ieškinį (pagal analogiją žr. 2021 m. kovo 25 d. Sprendimo *Carvalho ir kt. / Parlamentas ir Taryba*, C-565/19 P, EU:C:2021:252, 48 punktą), antraip ESS 24 straipsnio 1 dalies antros pastraipos paskutinis sakinys ir SESV 275 straipsnio pirma pastraipa netektų dalies savo veiksmingumo ir būtų pažeisti įgaliojimų suteikimo bei institucinės pusiausvyros principai.

74 Be to, priešingai, nei per teismo posėdį teigė apeliantės, šio vertinimo nepaneigia Teisingumo Teismo jurisprudencija, suformuota 2016 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Ledra Advertising ir kt. / Komisija ir ECB* (C-8/15 P–C-10/15 P, EU:C:2016:701) 55–60 ir 67 punktuose, pagal kurią Chartija taikytina Sąjungos institucijoms, net kai jos veikia už Sąjungos teisinės sistemos ribų.

75 Šiuo klausimu reikia priminti, kad byloje, kurioje priimtas tas sprendimas, Teisingumo Teismas sprendė dėl kelių fizinių ir juridinių asmenų ieškinio dėl deliktinės atsakomybės, pareikšto Komisijai ir Europos Centriniam Bankui (ECB), teigiant, kad jų pagrindinės teisės buvo pažeistos taikant 2012 m. vasario 2 d. Briuselyje sudarytą Europos stabilumo mechanizmo steigimo sutartį.

76 Taigi minėtame sprendime nagrinėtas pagrindinių teisių pažeidimas buvo susijęs ne su BUSP, o su kita sistema, kuriai netaikomos Sutarčių nuostatos, kurių atveju pagal ESS 24 straipsnį ir SESV 275 straipsnį ribojama Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcija.

77 Antra, Teisingumo Teismas, žinoma, turi užtikrinti, kad jo pateikiamu Chartijos 47 straipsnio, kurio pirma ir antra pastraipos atitinka EŽTK 6 straipsnio 1 dalį ir EŽTK 13 straipsnį, išaiškinimu būtų užtikrintas ne mažesnis nei šiomis EŽTK nuostatomis užtikrinamas apsaugos lygis, kaip jas yra išaiškinęs Europos Žmogaus Teisių Teismas (šiuo klausimu žr. 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimo *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)*, C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 116–118 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją).

78 Viena vertus, nors pagal EŽTK 6 straipsnio 1 dalį „[kiekvienas] asmuo turi teisę, kad jo bylą per kuo trumpiausią laiką viešai ir teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas“, ši teisė nėra absoliuti ir jai gali būti taikomi teisėti apribojimai (2006 m. gruodžio 14 d. EŽTT Sprendimo *Markovic ir kt. prieš Italiją*, CE:ECHR:2006:1214JUD000139803, 93 ir 99 punktai). Šiuo klausimu Europos Žmogaus Teisių Teismas yra nusprendęs, kad jis negali kištis į vykdomosios valdžios ir nacionalinių teismų institucinę pusiausvyrą, nes ši institucinė pusiausvyra gali atsispindėti konstituciškai ribojant valstybės teismų jurisdikciją, susijusią su aktais, neatskiriamais nuo jos tarptautinių santykių palaikymo (2022 m. rugsėjo 14 d. EŽTT sprendimo *H. F. ir kt. prieš Prancūziją*, CE:ECHR:2022:0914JUD002438419, 281 punktas).

79 Kita vertus, EŽTK 13 straipsniu, kuriame numatyta, kad „[k]iekvienas asmuo, kurio teisės ir laisvės, pripažintos [EŽTK], yra pažeistos, turi teisę pasinaudoti veiksminga teisinės gynybos priemone kreipdamasis į valstybės instituciją“, užtikrinama, kad vidaus teisėje būtų numatyta teisių gynimo priemonė, leidžianti remtis EŽTK įtvirtintomis teisėmis ir laisvėmis, kurios gali būti įtvirtintos toje vidaus teisėje, todėl pagal šį straipsnį reikalaujama vidaus teisių gynimo priemonės, kuri leistų išnagrinėti EŽTK pagrįsto „argumento, kurį galima apginti“, turinį ir pasiūlyti tinkamai ištaisyti padėtį (2020 m. liepos 10 d. EŽTT sprendimo *Mugemangango prieš Belgiją*, CE:ECHR:2020:0710JUD000031015, 130 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

80 Atsižvelgiant į tai, EŽTK suteikiama apsauga taip pat negali būti laikoma absoliučia, nes nurodomo pažeidimo arba nurodomos kategorijos pažeidimų kontekstas gali pateisinti galimų teisių gynimo priemonių ribojimą (šiuo klausimu žr. 2000 m. spalio 26 d. EŽTT sprendimo *Kudła prieš Lenkiją*, CE:ECHR:2000:1026JUD003021096, 151 punktą). Be to, iš Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijos matyti, kad EŽTK 6 straipsnio 1 dalis yra *lex specialis* EŽTK 13 straipsnio atžvilgiu (šiuo klausimu žr. 2006 m. kovo 9 d. EŽTT sprendimo *Menecheva prieš Rusiją*,

CE:ECHR:2006:0309JUD005926100, 105 punktą), nors pastarasis straipsnis negali paneigti valstybių turimos teisės pagrįsti teisėtus šio 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos teisės apribojimus, nurodytus šio sprendimo 78 punkte primintoje šio teismo jurisprudencijoje.

81 Taigi Bendrasis Teismas nepadarė teisės klaidos, kai iš esmės nusprendė, kad nei ESS 24 straipsnio 1 dalies antros pastraipos paskutinis sakinys ir SESV 275 straipsnis, siejami su Chartijos 47 straipsniu, EŽTK 6 straipsnio 1 dalimi ir 13 straipsniu, taip pat ESS 2 straipsniu, 3 straipsnio 5 dalimi, 6, 19, 21 ir 23 straipsniais, nei rėmimasis pagrindinių teisių pažeidimais savaime nesuteikia jam pagrindo pripažinti savo jurisdikciją nagrinėti KS ir KD pareikštą ieškinį.

82 Šiomis aplinkybėmis taip pat reikia atmesti, be kita ko, Komisijos pateiktą argumentą, kad Bendrasis Teismas turėjo pripažinti turįs jurisdikciją, aiškindamas ESS 24 straipsnio 1 dalį ir SESV 275 straipsnio antrą pastraipą atsižvelgdamas į ESS 6 straipsnio 2 dalies pirmą sakinį. Šiuo klausimu pakanka konstatuoti, kad bet kuriuo atveju pagal Protokolo (Nr. 8) dėl [ESS] 6 straipsnio 2 dalies dėl Sąjungos prisijungimo prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 2 straipsnio pirmą sakinį „[s]usitarimas [dėl tokio prisijungimo] turi užtikrinti, kad šis prisijungimas nedarytų poveikio Sąjungos kompetencijai ir Sąjungos institucijų įgaliojimams“. Taigi ESS 6 straipsnio 2 dalies negalima aiškinti taip, kad ja išplečiama Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcija BUSP srityje.

83 Be to, atsižvelgiant į šio sprendimo 71 punkte nurodytą jurisprudenciją, taip pat reikia atmesti Komisijos argumentus, kad, pirma, būtų pažeistas vienodo požiūrio principas, jei KS ir KD nebūtų taikoma Sąjungos teisminės gynybos sistema, ir, antra, Bendrasis Teismas turėjo išnagrinėti, kokiais kitais būdais KS ir KD galėjo būti užtikrinta veiksminga teisminė gynyba.

84 Taigi, priešingai, nei iš esmės teigia Komisija, taip pat negalima konstatuoti, kad Bendrasis Teismas turėjo atsižvelgti į tai, jog *High Court of Justice* sprendime nacionalinis teismas pripažino neturintis jurisdikcijos.

85 Antra, apeliantės teigia, kad skundžiamos nutarties 37–39 punktuose Bendrasis Teismas klaidingai taikė 2020 m. spalio 6 d. Sprendimą *Bank Refah Kargaran / Taryba* (C-134/19 P, EU:C:2020:793). Šiuo klausimu reikia priminti, kad tame sprendime Teisingumo Teismas išties pripažino turįs jurisdikciją priimti sprendimą dėl ieškinio dėl žalos atlyginimo, kiek juo prašyta atlyginti žalą, galimai patirtą dėl BUSP sprendimuose numatytų ribojamųjų priemonių.

86 Vis dėlto, skirtingai nuo situacijos, nagrinėtos byloje, kurioje priimtas minėtas sprendimas, KS ir KD pareikštas ieškinys nesusijęs su individualiomis ribojamosiomis priemonėmis. Teisingumo Teismas yra patikslinęs, kad, kiek tai susiję su aktais, priimtais remiantis BUSP srities nuostatomis, būtent dėl šių aktų individualaus pobūdžio pagal SESV 275 straipsnio antrą pastraipą galima kreiptis į Sąjungos teismus (2017 m. kovo 28 d. Sprendimo *Rosneft*, C-72/15, EU:C:2017:236, 103 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija ir šios dienos Sprendimo *Neves 77 Solutions*, C-351/22, 37 punktas).

87 Šiomis aplinkybėmis Bendrajam Teismui negalima priekaištauti dėl to, kad skundžiamos nutarties 37–39 punktuose jis konstatavo, jog ieškinys susijęs su visiškai kitokia situacija nei nagrinėta byloje, kurioje priimtas 2020 m. spalio 6 d. Sprendimas *Bank Refah Kargaran / Taryba* (C-134/19 P, EU:C:2020:793), ir kad Sąjungos teismų jurisdikcijos, kiek tai susiję su BUSP, klausimas apskritai nebuvo nagrinėtas tame sprendime.

88 Šios išvados nepaneigia apeliančių argumentai, kad Bendrasis Teismas turėjo pripažinti turįs jurisdikciją nagrinėti remiantis minėtu sprendimu KS ir KD pareikštą ieškinį, nes Europos Sąjungos Teisingumo Teismas turi jurisdikciją nagrinėti visus ieškinius dėl deliktinės atsakomybės pagal SESV 268 ir 340 straipsnius, įskaitant BUSP sritį, kadangi ESS 24 straipsnyje ir SESV 275 straipsnyje nenumatyta šios bendrosios jurisdikcijos taisyklės išimtis.

89 Šiuo klausimu reikia priminti, kad išties pagal SESV 340 straipsnio antrą pastraipą „[d]eliktinės atsakomybės atveju Sąjunga pagal bendrus valstybių narių įstatymams būdingus principus atlygina bet kokią žalą, kurią, eidami savo pareigas, padaro jos institucijos ar jų tarnautojai“. Be to, pagal SESV 268 straipsnį „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijai priklauso spręsti ginčus, susijusius su žalos atlyginimu, numatytu [SESV] 340 straipsnio antrojoje ir trečiojoje pastraipose“.

90 Be to, pagal suformuotą jurisprudenciją tik Teisingumo Teismas, o ne nacionaliniai teismai turi jurisdikciją nagrinėti ginčus dėl Sąjungos deliktinės atsakomybės (šiuo klausimu žr. 1979 m. vasario 13 d. Sprendimo *Granaria*, 101/78, EU:C:1979:38, 16 punktą ir 2021 m. liepos 15 d. Sprendimo *OH (Imunitetas nuo jurisdikcijos)*, C-758/19, EU:C:2021:603, 22 punktą).

91 Atsižvelgiant į tai, reikia pažymėti, kad nei išimtinis šios jurisdikcijos pobūdis, nei ieškinio dėl Sąjungos deliktinės atsakomybės savarankiškas pobūdis negali lemti šiai institucijai Sutartimis suteiktos jurisdikcijos ribų išplėtimo. ESS 24 straipsnio 1 dalies antros pastraipos paskutiniame sakinyje ir SESV 275 straipsnyje nustatytos tokios jurisdikcijos ribos ir, kiek tai susiję su ieškiniais BUSP srityje, šios nuostatos turi būti laikomos *leges speciales* SESV 268 ir 340 straipsnių atžvilgiu. Todėl negalima sutikti, kad ESS 24 straipsnio 1 dalies antros pastraipos paskutinis sakinys ir SESV 275 straipsnis neapima ieškinių dėl Sąjungos deliktinės atsakomybės.

92 Šią išvadą patvirtina Teisingumo Teismo jurisprudencija, pagal kurią ESS 24 straipsnio 1 dalies antros pastraipos paskutiniame sakinyje daroma nuoroda į SESV 275 straipsnio antrą pastraipą siekiant nustatyti ne tai, per kokios rūšies procedūrą Teisingumo Teismas gali peržiūrėti tam tikrų sprendimų teisėtumą, bet tai, kokios rūšies sprendimų teisėtumą gali tikrinti Teisingumo Teismas per bet kurią procedūrą, kurios dalykas yra tokia teisėtumo kontrolė (2017 m. kovo 28 d. Sprendimo *Rosneft*, C-72/15, EU:C:2017:236, 70 punktas).

93 Trečia, reikia atmesti apeliančių argumentą, kad Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, nes rėmėsi 2021 m. kovo 25 d. Sprendimo *Carvalho ir kt. / Parlamentas ir Taryba* (C-565/19 P, EU:C:2021:252) 69 ir 78 punktuose suformuota jurisprudencija, kai skundžiamos nutarties 41 punkte konstatavo, kad Sutarčių nuostatų, susijusių su Sąjungos teismo jurisdikcija, aiškinimas atsižvelgiant į pagrindinę teisę į veiksmingą teisminę gynybą negali lemti SESV aiškiai numatytų sąlygų netaikymo.

94 Nors ta jurisprudencija susijusi su ieškinio dėl panaikinimo pagal SESV 263 straipsnio 4 dalį priimtinumo sąlygomis, reikia konstatuoti, kad, kaip savo išvados 99 punkte nurodė generalinė advokatė, Bendrasis Teismas galėjo pagrįstai taikyti minėtą jurisprudenciją vertindamas savo jurisdikciją nagrinėti KS ir KD pareikštą ieškinį, nes toje jurisprudencijoje įtvirtintas aiškinimo principas, taikomas visoms Sutartyse numatytoms teisių gynimo priemonėms.

95 Galiausiai, ketvirta, iš to, kas išdėstyta, visų pirma iš šio sprendimo 71 punkto, matyti, kad reikia atmesti argumentus, kuriais KS ir KD savo atsiliepime į apeliacinį skundą byloje C-44/22 P iš esmės teigia, jog SESV 298 straipsnio 1 dalis ir Chartijos 41 straipsnis patvirtina prielaidą, kad Bendrasis Teismas turėjo pripažinti turįs jurisdikciją nagrinėti jų ieškinį.

96 Vadinasi, reikia atmesti apeliacinio skundo byloje C-29/22 P vienintelio pagrindo pirmos dalies pirmąjį argumentą, antros dalies antrąjį ir trečiąjį argumentus ir trečią dalį, taip pat apeliacinio skundo byloje C-44/22 P pirmojo pagrindo pirmą ir antrą dalis, antrojo pagrindo antrą dalį, trečiąjį pagrindą ir ketvirtojo pagrindo antrą dalį.

Dėl apeliacinio skundo byloje C-29/22 P vienintelio pagrindo pirmos dalies antrojo argumento ir antros dalies pirmojo argumento, taip pat dėl apeliacinio skundo byloje C-44/22 P pirmojo pagrindo trečios dalies ir antrojo pagrindo pirmos dalies

Šalių argumentai

97 Apeliantės iš esmės teigia, kad skundžiamos nutarties 34–36 punktuose Bendrasis Teismas siaurai ir selektyviai aiškino jurisprudenciją, kylančią iš 2015 m. lapkričio 12 d. Sprendimo *Elitaliana / Eulex Kosovo* (C-439/13 P, EU:C:2015:753), 2016 m. liepos 19 d. Sprendimo *H / Taryba ir kt.* (C-455/14 P, EU:C:2016:569) ir 2020 m. birželio 25 d. Sprendimo *SATCEN / KF* (C-14/19 P, EU:C:2020:492), tiek, kiek apribojo savo jurisdikciją iki šioje jurisprudencijoje numatytų atvejų, t. y. be kita ko, bendros saugumo ir gynybos politikos (BSGP) misijos personalo valdymo ir viešojo pirkimo sutarties, susijusios su išlaidomis iš Sąjungos biudžeto, skyrimo. Komisija teigia, kad taip Bendrasis Teismas, analizuodamas šią jurisprudenciją, apsiribojo vien faktinių aplinkybių palyginimu su šios bylos faktinėmis aplinkybėmis ir kad minėta jurisprudencija taikytina šioje byloje, nes BUSP yra tik kontekstas, kuriam esant, kaip teigiama, buvo pažeistos Chartijos ir EŽTK saugomos KS ir KD teisės.

98 Be to, KS ir KD teigia, jog skundžiamos nutarties 39 punkte Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, nes nusprendė, kad visos Sąjungos institucijų pagal ESS 24 straipsnio 1 dalį nustatytos priemonės yra susijusios su „BUSP apibrėžimu ir įgyvendinimu“, todėl nepriklauso Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijai. Iš tiesų sąvokos „apibrėžimas“ ir „įgyvendinimas“ vartojamos ne ESS 24 straipsnio 1 dalies antros pastraipos paskutiniame sakinyje, susijusiame su Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcija, o šios nuostatos antrame sakinyje. Taigi Bendrasis Teismas nepaisė minėtos nuostatos prasmės ir jos rengėjų ketinimų. Be to, Bendrasis Teismas darė prielaidą, kad šioje byloje nagrinėjami veiksmai ir neveikimas yra išimtinai politinio pobūdžio vien dėl to, kad jų buvo imtasi įgyvendinant Sąjungos kompetenciją BUSP srityje, ir tuo remdamasis padarė išvadą, kad jie patenka į tos pačios nuostatos taikymo sritį. Per teismo posėdį KS ir KD pridūrė, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijos klausimas turi būti nagrinėjamas kiekvienu konkrečiu atveju.

99 Komisija taip pat laikosi nuomonės, kad skundžiamos nutarties 23, 28 ir 39 punktuose yra teisės klaidų, nes Bendrasis Teismas, nepateikdamas papildomų paaiškinimų, nusprendė, kad KS ir KD ieškinys pareikštas dėl veiksmų ar neveikimo, priskiriamų politiniams ar strateginiams klausimams, susijusiems su *Eulex Kosovo*, taigi susijusių su BUSP apibrėžimu ir įgyvendinimu, užuot šį ieškinį kvalifikavęs kaip ieškinį dėl žalos atlyginimo, susijusį su galimais „pagrindinių žmogaus teisių“ pažeidimais. Komisijos teigimu, Bendrasis Teismas teisiškai nenagrinėjo ar nekvalifikavo nei galimų Sąjungos teisės pažeidimų pobūdžio, nei šių veiksmų ar neveikimo.

100 Be to, kaip teigia Komisija, Bendrasis Teismas nepatikslino sąlygų, kurios turi būti įvykdytos, kad veiksmai ar neveikimas galėtų būti laikomi „strateginiais“ ar „politiniais“, ir nepatikslino, kokios būtų tokio kvalifikavimo pasekmės aiškinant Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijos BUSP srityje išimtį, numatytą ESS 24 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje ir SESV 275 straipsnio pirmoje pastraipoje. Vis dėlto, Komisijos požiūriu, būtina apibrėžti šios

išimties taikymo sritį, negalint apsiriboti nei formaliu kriterijumi, pagal kurį nagrinėjama priemonė patenka į BUSP sritį, kaip matyti iš 2016 m. liepos 19 d. Sprendimo *H / Taryba ir kt.* (C-455/14 P, EU:C:2016:569) 42 ir 43 punktų, nei prielaida, kad šie veiksmai ar neveikimas yra „strateginio“ ar „politinio“ pobūdžio. Šiuo klausimu apsiribodamas nuoroda į argumentus, kuriuos KS ir KD pateikė grįsdamos savo ieškinį, Bendrasis Teismas argumentavo ciklišk ai. Komisijos nuomone, nors šis ieškinys pareikštas BUSP kontekste, jis susijęs su galimais žmogaus teisių pažeidimais įgyvendinant misiją *Eulex Kosovo*, taigi su jos administraciniu veikimu. Priešingai nei misijos įsteigimo ar jos tikslų ir užduočių nustatymo atveju, įsipareigojimai pagrindinių teisių srityje nepriskirtini nei prie BUSP, nei prie politinių ar strateginių klausimų ir pasirinkimų.

101 Per teismo posėdį Komisija pridūrė, kad siekiant nustatyti, ar Europos Sąjungos Teisingumo Teismas turi jurisdikciją nagrinėti galimus pagrindinių teisių pažeidimus, reikėtų įrodyti, kad tarp galimo pagrindinių teisių pažeidimo ir kiekvieno iš nagrinėjamų veiksmų bei neveikimo yra tiesioginis priežastinis ryšys. Nagrinėjamu atveju toks ryšys galėtų būti nesunkiai nustatytas, atsižvelgiant į priežiūros grupės konstatuotus nagrinėjamus žmogaus teisių pažeidimus.

102 Per teismo posėdį Belgijos Karalystė, Liuksemburgo Didžioji Hercogystė, Nyderlandų Karalystė, Austrijos Respublika ir Švedijos Karalystė iš esmės teigė, kad klausimas, ar nagrinėjami veiksmai ir neveikimas yra politinio ar strateginio pobūdžio, neturi jokios reikšmės nagrinėjant Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikciją BUSP srityje, nes šie veiksmai ir neveikimas susiję su pagrindinių teisių pažeidimais. Tokiu atveju šios institucijos jurisdikcijos išimtis, numatyta ESS 24 straipsnio 1 dalies antros pastraipos paskutiniame sakinyje ir SESV 275 straipsnio pirmoje pastraipoje, netaikoma.

103 Be to, Rumunija nurodė, kad pagrindinės teisės turėtų būti gerbiamos visose Sąjungos teisės srityse, įskaitant BUSP. Kadangi taip yra, kai *actio popularis* negalimas, atitinkamas asmuo turėtų išsamiai ginčyti vidaus teisėje pripažintą teisę ir įrodyti, kad dėl ginčijamos priemonės tiesiogiai patyrė pasekmių, kad būtų nustatyta Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcija, kaip matyti iš 2021 m. gegužės 7 d. EŽTT sprendimo *Xero Flor w Polsce sp. z. o. o. prieš Lenkiją* (CE:ECHR:2021:0507JUD000490718, 187 punktas), susijusio su EŽTK 6 straipsnio 1 dalimi.

104 Be to, Suomijos Respublikos teigimu, nesuteikiant Europos Sąjungos Teisingumo Teismui jurisdikcijos BUSP srityje siekiama išsaugoti institucinę pusiausvyrą. Tai reikštų, kad minėta išimtis taikoma tik priemonėms, susijusioms su šios politikos, visų pirma BSGP, apibrėžimu, tačiau Teisingumo Teismas turi jurisdikciją tikrinti veiksmus ir neveikimą praktiškai įgyvendinant minėtą politiką, kaip antai nagrinėjamus šioje byloje.

105 Taryba ir EIVT atsikerta, kad, priešingai nei bylose, kuriose priimti 2015 m. lapkričio 12 d. Sprendimas *Elitaliana / Eulex Kosovo* (C-439/13 P, EU:C:2015:753), 2016 m. liepos 19 d. Sprendimas *H / Taryba ir kt.* (C-455/14 P, EU:C:2016:569) ir 2020 m. birželio 25 d. Sprendimas *SATCEN / KF* (C-14/19 P, EU:C:2020:492), KS ir KD ieškinyje nurodyti veiksmai ir neveikimas nėra susiję vien su personalo valdymu, darbo ginčais ar akto, kuris, nors ir buvo priimtas BUSP sričiai priskiriamo subjekto veiklos tikslais, yra grindžiamas SESV, įgyvendinimu. Šie veiksmai ir neveikimas priskirtini šios politikos srities politiniams ar strateginiams klausimams, visų pirma tiek, kiek jie susiję su *Eulex Kosovo* suteiktais įgaliojimais ir ištekliais šiems įgaliojimams vykdyti. Taryba ir EIVT daro išvadą, kad pagal ESS 24 straipsnio 1 dalies antros pastraipos paskutinį sakinį ir SESV 275 straipsnį Europos Sąjungos Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos nagrinėti šio ieškinio.

106 Tarybos teigimu, iš generalinio advokato M. Bobek išvados byloje *SATCEN / KF* (C-14/19 P, EU:C:2020:220) 57–61 punktų matyti, kad pagal tas nuostatas Europos Sąjungos Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos BUSP srityje, kai Sąjungos aktas, pirma, formaliai grindžiamas su šia politika susijusiomis nuostatomis ir, antra, pagal savo turinį atitinka prie šios politikos priskiriamą priemonę. Taigi Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcija neapima priemonių, priskiriamų prie pačios BUSP esmės, visų pirma prie BSGP, tiek kalbant apie priemonių, kurias apima šių politikos sričių apibrėžimas ir įgyvendinimas, teisėtumą, tiek apie Sąjungos deliktinę atsakomybę dėl veiksmų ar neveikimo šioje srityje.

107 Be to, Taryba teigia, kad, siekiant išsaugoti ESS 24 straipsnio 1 dalies antros pastraipos paskutinio sakinio ir SESV 275 straipsnio veiksmingumą, reikia rasti tinkamą kriterijų Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijai BUSP srityje apibrėžti. Šis kriterijus galėtų būti susijęs su bendrųjų Sąjungos teisės sistemos principų, kaip antai gero administravimo principo, taikymu ir turėtų leisti aiškiai atskirti aktus, susijusius su diskreciniais politinio pobūdžio sprendimais, nesvarbu, ar jie numatyti BUSP sprendimuose, ar remiantis BUSP priimtuose aktuose, ir administracinius aktus, kuriais siekiama įgyvendinti konkrečius veiksmus. Jeigu būtų leidžiama atlikti *Eulex Kosovo* pajėgumų dydžio ir paskirstymo teisminę kontrolę, tai reikštų, kad Sąjungos veiksmai BSGP srityje suponuotų pareigą pasiekti rezultatą kiekvieną kartą, kai Sąjunga nusprendžia įsikišti, kad būtų laikomasi ESS 21 straipsnio 1 dalyje įtvirtintų principų, o tai nėra numatyta Sutartyse ir būtų nesuderinama su naudojimusi kompetencija, kurią įgyvendinant reikia priimti sudėtingus politinius sprendimus, priklausančius, be kita ko, nuo išorės subjektų, kuriems netaikomos Sąjungos normos, veiksmų.

108 Per teismo posėdį Taryba pridūrė, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikciją BUSP srityje reikia tikrinti kiekvienu konkrečiu atveju, nes šis teismas turi jurisdikciją aiškinti ar nagrinėti tik konkrečių šios politikos įgyvendinimo aktų, o ne visuotinai taikomų aktų teisėtumą. Nagrinėjamu atveju Europos Sąjungos Teisingumo Teismas galėtų turėti jurisdikciją tikrinti, ar *Eulex Kosovo* pažeidė KS ir KD pagrindines teises šiai misijai atliekant tyrimus, o šios misijos vykdomųjų įgaliojimų panaikinimas Sprendimu 2018/856 ir klausimas, ar jai buvo skirta pakankamai išteklių, yra politiniai ar strateginiai klausimai.

109 Be to, kaip teigia EIVT, KS ir KD ieškinyje nurodyti veiksmai ir neveikimas yra arba *Eulex Kosovo* veiklai skirti veiksmai, arba politiniai ar strateginiai klausimai. Tai, kad ši misija atlieka tyrimą arba atsisako jį atlikti, yra išimtinai BUSP sričiai priskirtina priemonė. Vis dėlto tokios misijos veiksmams teisminė kontrolė gali būti taikoma tik tuo atveju, jei jai vykdant savo įgaliojimus būtų padaryta akivaizdžių klaidų arba jei ji būtų veikusi savavališkai. Taip nėra šioje byloje nagrinėjamu atveju.

110 Per teismo posėdį EIVT pridūrė, kad strateginių gairių apibrėžimas pagal ESS 26 straipsnį, sprendimai dėl operatyvių veiksmų pagal ESS 28 straipsnį, Sąjungos pozicija konkrečiais geografinio pobūdžio klausimais pagal ESS 29 straipsnį ir sprendimas paskirti specialųjį įgaliotinį pagal ESS 33 straipsnį priskiriami pačiam BUSP branduoliui, todėl jiems negali būti taikoma teisminė kontrolė. Be to, ESS 43 straipsnio 2 dalyje numatytas įvairių užduočių, kurias turi vykdyti BSGP misijos, sąrašas. Šis sąrašas parodo, kokios rūšies sprendimams netaikoma Europos Sąjungos Teisingumo Teismo teisminė kontrolė, nes būtent Taryba nusprendžia įgyvendinti, be kita ko, humanitarines ir evakuacijos misijas, taip pat karinės srities konsultavimo ir pagalbos misijas. Vis dėlto tokia teisminė kontrolė galėtų būti taikoma įgyvendinimo sprendimams, kuriuos remdamasi Tarybos aktais priima, be kita ko, Komisija arba pati atitinkama misija, pavyzdžiui, susijusiems su personalo įdarbinimu, kaip tai suprantama pagal Bendrųjų veiksmų 2008/124, iš dalies pakeistų Sprendimu 2014/349, 15a straipsnį.

111 Prancūzijos Respublika per teismo posėdį teigė, jog Europos Žmogaus Teisių Teismas 2006 m. gruodžio 14 d. Sprendime *Markovich ir kiti prieš Italiją* (CE:ECHR:2006:1214JUD000139803) pripažino, kad tam tikri užsienio politikos veiksmai nepriklauso teismo jurisdikcijai. Taigi reikia atskirti vien administracinio valdymo veiksmus, kurie nėra neatsiejami nuo BUSP ir neturi politinės konotacijos, ir veiksmus, kuriais siekiama prisidėti prie BUSP vykdymo, apibrėžimo ar įgyvendinimo. Nagrinėjamu atveju KS ir KD pareikštame ieškinyje nurodyti veiksmai ir neveikimas priklauso antrajai veiksmų kategorijai ir negali būti atsieti nuo šios politikos, nes šios bylos yra būtent dėl jos, todėl tik nacionaliniai teismai turi jurisdikciją nagrinėti tokius veiksmus ar neveikimą. Konkrečiai kalbant, sprendimas pradėti tyrimą buvo tiesiogiai susijęs su misijos *Eulex Kosovo* vykdymu. Vadinasi, tai nebuvo valdymo veikla ar sprendimas. Be to, kaip teigia Prancūzijos Respublika, Komisijos pasiūlytas tiesioginio ryšio kriterijus nereikšmingas, nes būtent materialinis ginčijamo akto turinys yra lemiamas vertinant Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikciją, o ne pagrindai, kuriais remiamasi.

112 Čekijos Respublika per teismo posėdį teigė, kad turėtų būti apsaugotas BUSP specifinis pobūdis ir kad šiai politikai taikomos specialios normos ir procedūros, taip pat dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijos. Atsižvelgiant į tai, būtų galima rasti pusiausvyrą tarp būtinybės apsaugoti šias specialias normas ir procedūras ir veiksmingos pagrindinių teisių teisminės gynybos užtikrinimo.

Teisingumo Teismo vertinimas

113 Apeliacinio skundo byloje C-29/22 P vienintelio pagrindo pirmos dalies antruoju argumentu ir antros dalies pirmuoju argumentu, taip pat apeliacinio skundo byloje C-44/22 P pirmojo pagrindo trečioje dalyje ir antrojo pagrindo pirmoje dalyje apeliantės iš esmės priekaištauja Bendrajam Teismui dėl to, kad, pirma, jis skundžiamos nutarties 34–36 punktuose padarė teisės klaidą, nes nusprendė, kad Teisingumo Teismo jurisprudencija, suformuota 2015 m. lapkričio 12 d. Sprendime *Elitaliana / Eulex Kosovo* (C-439/13 P, EU:C:2015:753), 2016 m. liepos 19 d. Sprendime *H / Taryba ir kt.* (C-455/14 P, EU:C:2016:569) ir 2020 m. birželio 25 d. Sprendime *SATCEN / KF* (C-14/19 P, EU:C:2020:492), nagrinėjamu atveju netaikytina, ir, antra, kad pripažino neturįs jurisdikcijos, nes KS ir KD ieškinys buvo pareikštas dėl veiksmų ir neveikimo, priskiriamų prie politinių ar strateginių klausimų, siejamų su *Eulex Kosovo*, ir susijusių su BUSP apibrėžimu ir įgyvendinimu. Pastaruoju klausimu KS ir KD mano, kad tos nutarties 39 punkte padaryta teisės klaida, o Komisija ginčija minėtos nutarties 23, 28 ir 39 punktus.

114 Pirmiausia reikia pažymėti, kad tos nutarties 23 punkte Bendrasis Teismas tik išdėstė KS ir KD ieškinyje pateiktus argumentus. Kadangi Komisija nesiremia šių argumentų iškraipymu, reikia iš karto atmesti jos apeliacinio skundo antrojo pagrindo pirmą dalį, kiek ji susijusi su tuo punktu, nes ji grindžiama klaidingu skundžiamos nutarties aiškinimu.

115 Be to, reikia priminti, jog iš šio sprendimo 63 punkte nurodytos jurisprudencijos matyti, kad aiškinantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikciją nagrinėti ieškinį dėl BUSP priklausančių veiksmų ar neveikimo pirmiausia reikia patikrinti, ar nagrinėjama situacija patenka į vieną iš ESS 24 straipsnio 1 dalies antros pastraipos paskutiniame sakinyje ir SESV 275 straipsnio antroje pastraipoje numatytų atvejų, kai tokia jurisdikcija aiškiai pripažįstama.

116 Jei taip nėra, tada reikia įvertinti, ar, kaip iš esmės matyti iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos, suformuotos 2015 m. lapkričio 12 d. Sprendimo *Elitaliana / Eulex Kosovo* (C-439/13 P, EU:C:2015:753) 49 punkte, 2016 m. liepos 19 d. Sprendimo *H / Taryba ir kt.* (C-455/14 P, EU:C:2016:569) 55 punkte ir 2020 m. birželio 25 d. Sprendimo *SATCEN / KF* (C-14/19 P,

EU:C:2020:492) 66 punkte, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcija gali būti grindžiama tuo, kad nagrinėjami veiksmai ir neveikimas nėra tiesiogiai susiję su politiniais ar strateginiais Sąjungos institucijų, įstaigų ir organų pasirinkimais BUSP, visų pirma BSGP, srityje.

117 Jeigu nagrinėjami veiksmai ir neveikimas nėra tiesiogiai susiję su tokiais politiniais ar strateginiais sprendimais, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas turi jurisdikciją vertinti šių veiksmų ar neveikimo teisėtumą arba juos aiškinti. Tačiau jei tokie veiksmai ar neveikimas tiesiogiai susiję su minėtais politiniais ar strateginiais sprendimais, ši institucija turi pripažinti, kad neturi jurisdikcijos.

118 Darytina išvada, kad pagal ESS 24 straipsnio 1 dalies antros pastraipos paskutinį sakinį ir SESV 275 straipsnio pirmą pastraipą Europos Sąjungos Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos vertinti veiksmų ar neveikimo, tiesiogiai susijusių su BUSP, visų pirma BSGP, vykdymu, apibrėžimu ar įgyvendinimu, t. y. Sąjungos strateginių interesų nustatymu, taip pat jos vykdytinų veiksmų, išreikštinų pozicijų ir BUSP bendrųjų gairių, kaip tai suprantama pagal ESS 24–26, 28, 29, 37, 38, 42 ir 43 straipsnius, nustatymu, teisėtumo ir aiškinti tokius veiksmus ar neveikimą.

119 Kaip matyti iš šio sprendimo 62, 68–73, 77–80 ir 91 punktų, toks argumentas, pirma, atitinka minėtų nuostatų tekstą – pagal jį Europos Sąjungos Teisingumo Teismas iš esmės neturi jurisdikcijos BUSP srityje, antra, jį patvirtina minėtų nuostatų kontekstas, nes toks argumentas leidžia išsaugoti minėtų nuostatų veiksmingumą ir nepagrįstai nepaveikia teisės į veiksmingą teisinę gynybą, ir, trečia, atitinka tomis nuostatomis siekiamą tikslą.

120 Tai patikslinus reikia patikrinti, pirma, ar Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą skundžiamos nutarties 28, 33–36 ir 39 punktuose, nes tam, kad atsisakytų jurisdikcijos remdamasis ESS 24 straipsnio 1 dalies antros pastraipos paskutiniu sakiniu ir SESV 275 straipsnio pirma pastraipa, jis taikė kriterijų, pagal kurį patikrinama, ar KS ir KD pareikštame ieškinyje nurodyti veiksmai ir neveikimas priskirtini prie „su [Eulex Kosovo] susijusių politinių ar strateginių klausimų“, siejamų su „BUSP apibrėžimu ir įgyvendinimu“, ir, antra, ar toks kriterijus šioje byloje taikytas klaidingai.

121 Šiuo klausimu reikia konkrečiai išanalizuoti kiekvieną apeliančių ieškinyje nurodytą veiksmą ir neveikimą, priskiriamus prie BUSP, ir būtent prie BSGP, ir kartu atsižvelgti į tai, kad, siekiant teisinio saugumo, būtina, kad Sąjungos teismai nebūtų priversti nagrinėti bylos iš esmės, kad nustatytų savo jurisdikciją (pagal analogiją žr. 1997 m. liepos 3 d. Sprendimo *Benincasa*, C-269/95, EU:C:1997:337, 27 punktą ir 2024 m. vasario 8 d. Sprendimo *Inkreal*, C-566/22, EU:C:2024:123, 27 punktą).

122 Pirma, nagrinėjamu atveju skundžiamos nutarties 28, 33–36 ir 39 punktuose Bendrasis Teismas konstatavo, kad KS ir KD pareikštas ieškinys nepriskirtinas prie atvejų, kurie pagal ESS 24 straipsnio 1 dalies antros pastraipos paskutinį sakinį ir SESV 275 straipsnio antrą pastraipą aiškiai patenka į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikciją BUSP srityje, o tai neginčijama šiuose apeliaciniuose skunduose.

123 Antra, Bendrasis Teismas iš esmės nusprendė, kad tame ieškinyje nurodyti veiksmai ir neveikimas tiesiogiai susiję su šia politika, atsižvelgiant į jų politinį ir strateginį pobūdį, taip pat ryšį su BUSP apibrėžimu ir įgyvendinimu.

124 Šiomis aplinkybėmis reikia įvertinti, ar skundžiamos nutarties 28 ir 39 punktuose Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, pripažinęs, kad neturi jurisdikcijos nagrinėti KS ir KD pareikšto ieškinio, kadangi kiekvienas iš jų ieškinyje nurodytų ir šio sprendimo 20 punkte paminėtų veiksmų ir neveikimo atvejų tiesiogiai susiję su BUSP politinių ar strateginių pasirinkimų apibrėžimu ir įgyvendinimu.

125 Pirma, grįsdamos ieškinį KS ir KD nurodė, kad *Eulex Kosovo* pažeidė EŽTK 2 ir 3 straipsnius ir Chartijos 2 ir 4 straipsnius, nes neatliko tinkamų tyrimų dėl to, kad ši misija stokojo reikiamų išteklių ir tinkamo personalo, kad galėtų įgyvendinti savo vykdomuosius įgaliojimus.

126 Dėl tariamos reikiamų išteklių stokos reikia pažymėti, kad BUSP misijai, visų pirma BSGP misijai, pagal ESS 28 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą suteikti ištekliai tiesiogiai susiję su politiniais ar strateginiais pasirinkimais BUSP, kaip iš esmės nusprendė Bendrasis Teismas.

127 Vis dėlto, kalbant apie tariamą tinkamo misijos *Eulex Kosovo* personalo stoką, pažymėtina, kad šios misijos galimybė įdarbinti darbuotojus, kaip matyti iš Bendrųjų veiksmų 2008/124, iš dalies pakeistų Sprendimu 2014/349, 15a straipsnio formuluotės, yra kasdienis valdymo veiksmas, susijęs su minėtos misijos įgaliojimų vykdymu. Taigi būtent ši misija, atsižvelgdama į jai suteiktus išteklius, turi užtikrinti, kad jos įdarbinti darbuotojai būtų tinkami.

128 Priešingai, nei teigiama dėl būtinų išteklių stokos, *Eulex Kosovo* priimti sprendimai dėl šios misijos darbuotojų pasirinkimo nėra tiesiogiai susiję su šios misijos politiniais ar strateginiais pasirinkimais BUSP srityje. Darytina išvada, kad Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, kai nusprendė, kad tariama tinkamo personalo stoka yra politinis ar strateginis klausimas, susijęs su BUSP apibrėžimu ir įgyvendinimu.

129 Antra, grįsdamos ieškinį KS ir KD nurodė, kad buvo pažeista EŽTK 6 straipsnio 1 dalis ir 13 straipsnis, taip pat Chartijos 47 straipsnis, nes nėra nuostatų, pagal kurias būtų numatyta teisinė pagalba per peržiūros grupėje vykstančias procedūras ir teisių gynimo priemonė dėl konstatuotų pažeidimų, taip pat pagal kurias šiai peržiūros grupei būtų leidžiama užtikrinti savo sprendimų vykdymą.

130 Dėl to, kad nėra nuostatų, pagal kurias būtų numatyta teisinė pagalba vykstant procedūroms peržiūros grupėje, reikia konstatuoti, kad ši KS ir KD pareikšto ieškinio dalis susijusi su šios peržiūros grupės, kuriai, kaip matyti iš šio sprendimo 6 punkto, pavesta nagrinėti skundus, pateiktus dėl *Eulex Kosovo* padarytų žmogaus teisių pažeidimų, procedūros taisyklėmis. Šios išimtinai procedūrinės taisyklės nėra tiesiogiai susijusios su politiniais ar strateginiais pasirinkimais BUSP srityje. Taigi skundžiamos nutarties 28 ir 39 punktuose, kiek jie susiję su tokių procedūrinių nuostatų nebuvimo klausimu, yra teisės klaidų.

131 Be to, dėl peržiūros grupei suteiktų vykdymo įgaliojimų ar teisių gynimo priemonių dėl šios peržiūros grupės konstatuotų pažeidimų nebuvimo reikia pažymėti, kad pagal Bendrųjų veiksmų 2008/124 1 ir 2 straipsnius misija *Eulex Kosovo* buvo įsteigta siekiant padėti Kosovo valdžios, teisminėms ir teisėsaugos institucijoms daryti pažangą siekiant tvarumo ir atskaitomybės bei toliau vystant ir stiprinant nepriklausomą daugiatautę teisingumo sistemą, taip pat daugiatautes policijos ir muitinės tarnybas, kad šios institucijos nepriklausytų nuo jokio politinio kišimosi ir atitiktų tarptautiniu mastu pripažintus standartus bei gerąją Europos praktiką. Taigi sprendimas, ar šios misijos veiksmams ir neveikimui bus taikomas tokius standartus atitinkantis kontrolės mechanizmas, nėra tiesiogiai susijęs su politiniais ar strateginiais pasirinkimais, siejamais su šia

misija, jis susijęs tik su vienu jos administracinio valdymo aspektu. Vadinasi, Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, kai skundžiamos nutarties 28 ir 39 punktuose konstatavo, kad ši KS ir KD pareikšto ieškinio dalis tiesiogiai siejama su tokiais pasirinkimais.

132 Trečia, grįsdamos apeliacinį skundą KS ir KD nurodo, kad nebuvo imtasi taisomųjų priemonių, kurios leistų ištaisyti peržiūros grupės konstatuotus pagrindinių teisių pažeidimus. Jos taip pat nurodo, kad buvo netinkamai naudotasi arba piktnaudžiauta įgaliojimais, pirma, dėl Tarybos ir EIVT teiginių, kad *Eulex Kosovo* padarė viską, kas įmanoma, kad galėtų ištirti aptariamus nusikaltimus ir kad peržiūros grupė nėra teisminė institucija, ir, antra, dėl to, kad dėl KD atvejo, susijusio su karo nusikaltimu, nei ši misija, nei Specialioji prokuratūra nepradėjo kruopštaus tyrimo, ir Kosovo specialiųjų bylų kolegija dėl jo nepradėjo jokio baudžiamojo persekiojimo.

133 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad tiek minėtų taisomųjų priemonių, tiek kruopštaus minėto atvejo tyrimo nebuvimas reiškia, kad nebuvo imtasi individualių priemonių dėl konkrečių KS ir KD situacijų ir neturi tiesioginio ryšio su politiniais ar strateginiais pasirinkimais BUSP srityje. Tas pats pasakytina apie Tarybos ir EIVT teiginį, kad misija *Eulex Kosovo* padarė viską, kas įmanoma, kad ištirtų aptariamus nusikaltimus.

134 Dėl teiginio, kad peržiūros grupė nėra teisminė institucija, reikia konstatuoti, kad kalbama apie neprivalomojo pobūdžio aktą.

135 Šiomis aplinkybėmis šio sprendimo 132 punkte nurodytų veiksmų ir neveikimo negalima tiesiogiai sieti su BUSP srityje padarytais politiniais ar strateginiais pasirinkimais, todėl skundžiamos nutarties 28 ir 39 punktuose padaryta teisės klaida, nes juose Bendrasis Teismas nusprendė, kad tokie veiksmai ir neveikimas priskiriami prie politinių ar strateginių klausimų, susijusių su tokios politikos apibrėžimu ir įgyvendinimu.

136 Ketvirta, sprendimas panaikinti BUSP misijos, visų pirma BSGP misijos, vykdomuosius įgaliojimus tiesiogiai susijęs su tokiais pasirinkimais, kaip tai suprantama pagal ESS 28 straipsnio 1 dalį ir 43 straipsnio 2 dalį. Taigi Bendrasis Teismas nepadarė teisės klaidos, kai pripažino, kad neturi jurisdikcijos priimti sprendimo dėl argumentų, susijusių su *Eulex Kosovo* vykdomųjų įgaliojimų panaikinimu Sprendimu 2018/856, kuriuo panaikinta šios misijos pareiga, įtvirtinta Bendrųjų veiksmų 2008/124 3 straipsnio d punkte, užtikrinti, kad tam tikri nusikaltimai „[būtų tinkamai tiriami], kad už [juos] būtų baudžiama, nuteisiama ir kad būtų vykdomi teismo sprendimai“.

137 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, reikia pritarti apeliacinio skundo byloje C-29/22 P vienintelio pagrindo pirmos dalies antrajam argumentui ir antros dalies pirmajam argumentui, taip pat apeliacinio skundo byloje C-44/22 P pirmojo pagrindo trečiai daliai ir antrojo pagrindo pirmai daliai ir todėl panaikinti skundžiamą nutartį, tiek, kiek jos 28 ir 39 punktuose Bendrasis Teismas pripažino akivaizdžiai neturįs jurisdikcijos nagrinėti KS ir KD pareikšto ieškinio dėl to, kad jis susijęs su politiniais ar strateginiais klausimais, susijusiais su BUSP apibrėžimu ir įgyvendinimu, kiek šiame ieškinyje nurodyta:

– tai, kad *Eulex Kosovo* pažeidė EŽTK 2 ir 3 straipsnius ir Chartijos 2 ir 4 straipsnius, nes nebuvo tinkamai ištirtas jų šeimos narių dingimas ir nužudymas, kadangi ši misija stokojo tinkamų darbuotojų savo vykdomiesiems įgaliojimams įgyvendinti, nors šį pažeidimą peržiūros grupė konstatavo 2015 m. lapkričio 11 d., kiek tai susiję su KS, ir 2016 m. spalio 19 d., kiek tai susiję su KD;

– EŽTK 6 straipsnio 1 dalies ir 13 straipsnio, taip pat Chartijos 47 straipsnio pažeidimas, nes nėra nuostatų, kuriose būtų numatyta teisinė pagalba ieškovams, atitinkantiems reikalavimus peržiūros grupėje vykstančiose procedūrose, ir kad ši peržiūros grupė įsteigta nesuteikus jai įgaliojimų vykdyti savo sprendimus ar nenumačius teisių gynimo priemonių dėl *Eulex Kosovo* padarytų žmogaus teisių pažeidimų;

– tai, kad nesiimta taisomųjų priemonių, kuriomis būtų galima visiškai arba iš dalies ištaisyti pirmoje ir antroje įtraukose nurodytus pažeidimus, nors apie peržiūros grupės išvadas *Eulex Kosovo* vadovas, kaip teigiama, pranešė Sąjungai 2016 m. balandžio 29 d.;

– tai, kad 2017 m. spalio 12 d. Taryba ir EIVT netinkamai naudojosi arba piktnaudžiavo vykdomaisiais įgaliojimais, nes nurodė, kad *Eulex Kosovo* padarė viską, kas įmanoma, kad ištirtų aptariamus nusikaltimus, nuo kurių nukentėjo KS ir KD šeimos nariai, ir kad peržiūros grupė nebuvo teisminė institucija, ir

– netinkamas naudojimasis arba piktnaudžiavimas vykdomaisiais ar viešosios valdžios įgaliojimais neužtikrinus, kad *Eulex Kosovo* ir (arba) Specialioji prokuratūra atliktų kruopštų KD atvejo, kuris *prima facie* yra karo nusikaltimo atvejis, tyrimą ir kad Kosovo specialiųjų bylų kolegija vykdytų baudžiamąjį persekiojimą.

138 Apeliacinio skundo byloje C-29/22 P vienintelio pagrindo pirmos dalies antrojo argumento ir antros dalies pirmojo argumento likusią dalį, taip pat apeliacinio skundo byloje C-44/22 P pirmojo pagrindo trečios dalies ir antrojo pagrindo pirmos dalies likusią dalį.

Dėl apeliacinio skundo byloje C-29/22 P vienintelio pagrindo ketvirtos dalies

Šalių argumentai

139 Apeliacinio skundo vienintelio pagrindo ketvirtoje dalyje KS ir KD, pirma, teigia, kad Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, neišnagrinėjęs pagrindinių jų ieškinio dalių ir pakankamai nemotyvavęs savo išvados, kad jis akivaizdžiai neturi jurisdikcijos nagrinėti to ieškinio. Iš tiesų nėra jokių įrodymų, kad jis išnagrinėjo 2020 m. spalio 6 d. Sprendime *Bank Refah Kargaran / Taryba* (C-134/19 P, EU:C:2020:793) įtvirtintus teisės principus arba atsižvelgė į Komisijos argumentą, jog nesuvokiama, kad pagal Sąjungos teisinę sistemą Sąjungos veiksmus būtų leidžiama aiškinti taip, kad būtų pažeisti jos pagrindiniai principai, nesuteikiant jokios apsaugos privatiems asmenims, kurių teisės buvo pažeistos. Be to, Bendrasis Teismas turėjo atsakyti į išsamius Komisijos argumentus dėl Chartijos ir EŽTK svarbos, kad galėtų priimti sprendimą dėl savo jurisdikcijos. Bendrasis Teismas taip pat neatsižvelgė į *High Court of Justice* sprendimą ir į skundžiamos nutarties pasekmes KS ir KD. Ši motyvavimo stoka yra labai didelė klaida, atsižvelgiant į minėtame ieškinyje nurodytų pagrindinių teisių pažeidimų sunkumą.

140 Antra, KS ir KD tvirtina, kad Bendrasis Teismas neteisingai suprato jų argumentus, nes skundžiamos nutarties 23 ir 28 punktuose nurodė „politinius ar strateginius klausimus“. Tais argumentais jos siekė ginčyti ne Sąjungos politinius ar strateginius pasirinkimus įsteigti *Eulex Kosovo*, o šiai misijai suteiktus vykdomuosius įgaliojimus, be kita ko, kiek tai susiję su tyrimo, kuris iš esmės nebuvo susijęs su BUSP ir galėjo būti vykdomas kitame kontekste, atlikimu.

141 Trečia, KS ir KD tvirtina, kad, priešingai, nei matyti iš tos nutarties 40 punkto, jos neteigė, jog Bendrasis Teismas turėjo pripažinti savo jurisdikciją nagrinėti jų ieškinį vien dėl to, kad toks pripažinimas yra vienintelis būdas užtikrinti joms veiksmingą teisminę gynybą.

142 Komisija pritaria KS ir KD argumentams, o Taryba ir EIVT juos ginčija.

Teisingumo Teismo vertinimas

143 Kadangi apeliacinio skundo vienintelio pagrindo ketvirtoje dalyje KS ir KD priekaištauja Bendrajam Teismui, pirma, dėl to, kad jis neatsakė į kai kuriuos jų argumentus ir pažeidė savo pareigą motyvuoti, reikia priminti, kad, pirma, nagrinėdamas apeliacinį skundą Teisingumo Teismas turi, be kita ko, patikrinti, ar Bendrasis Teismas pakankamai atsakė į visus apeliantų pateiktus argumentus, ir, antra, pagrindas, grindžiamas tuo, jog Bendrasis Teismas neatsakė į pirmojoje instancijoje pateiktus argumentus, iš esmės prilygsta teiginiui, kad pažeista pareiga motyvuoti. Vis dėlto pareiga motyvuoti nereiškia, kad Bendrasis Teismas privalo išsamiai vienas po kito aptarti visus bylos šalių suformuluotus argumentus, Bendrojo Teismo motyvai gali būti numanomi su sąlyga, kad jais remdamiesi suinteresuotieji asmenys gali suprasti priežastis, dėl kurių šis teismas atmetė jų argumentus, o Teisingumo Teismas – gauti pakankamai duomenų, kad galėtų atlikti kontrolę (2023 m. rugsėjo 28 d. Sprendimo *Changmao Biochemical Engineering / Komisija*, C-123/21 P, EU:C:2023:708, 185 ir 186 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

144 Nagrinėjamu atveju, kiek KS ir KD teigia, kad Bendrasis Teismas nenagrinėjo 2020 m. spalio 6 d. Sprendime *Bank Refah Kargaran / Taryba* (C-134/19 P, EU:C:2020:793) įtvirtintų teisės principų, reikia konstatuoti, kad skundžiamos nutarties 37–39 punktuose jis aiškiai nurodė priežastis, dėl kurių manė, kad, be kita ko, to sprendimo 39 punkte suformuota jurisprudencija nagrinėjamu atveju neturi reikšmės.

145 Be to, Bendrajam Teismui negalima priekaištauti dėl to, kad jis neatsižvelgė į Komisijos argumentą, jog nesuvokiama, kad Sąjungos teisinė sistema nesuteikia jokios apsaugos privatiems asmenims, kurių pagrindinės teisės yra pažeistos. Skundžiamos nutarties 40 punkte Bendrasis Teismas iš esmės konstatavo, kad tos nutarties 29–39 punktuose pateiktų argumentų negalima paneigti remiantis vien tuo, kad jo jurisdikcijos pripažinimas yra vienintelis būdas užtikrinti KS ir KD veiksmingą teisminę gynybą.

146 Taip pat reikia konstatuoti, kad skundžiamos nutarties 41 punkte Bendrasis Teismas atsakė į Komisijos argumentą dėl Chartijos ir EŽTK svarbos vertinant Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikciją.

147 Be to, tiek, kiek KS ir KD priekaištauja Bendrajam Teismui, kad jis neatsižvelgė į *High Court of Justice* sprendimą ir skundžiamos nutarties pasekmes joms, tai yra kritika, susijusi su Bendrojo Teismo atlikta savo jurisdikcijos patikra, todėl ją reikia atmesti atsižvelgiant į šio sprendimo 83 ir 84 punktuose padarytas išvadas.

148 Antra, tiek, kiek KS ir KD iš esmės teigia, kad Bendrasis Teismas iškraipė ar pakeitė jų argumentus, nes skundžiamos nutarties 23 ir 28 punktuose nurodė „politinius ar strateginius klausimus“, reikia priminti, kad kai apeliantas teigia, jog buvo iškraipyti jo paties argumentai, pagal SESV 256 straipsnį, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 58 straipsnio pirmą pastraipą ir Teisingumo Teismo procedūros reglamento 168 straipsnio 1 dalies d punktą jis turi tiksliai

nurodyti, kokie argumentai buvo iškraipyti, ir įrodyti analizės klaidas, dėl kurių mano, kad Bendrasis Teismas juos iškraipė (2023 m. liepos 13 d. Sprendimo *Komisija / CK Telecoms UK Investments*, C-376/20 P, EU:C:2023:561, 212 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

149 Atsižvelgiant į ieškinio byloje, kurioje priimta skundžiama nutartis, 27 ir 28 punktuose nurodytą informaciją, reikia konstatuoti, kad tos nutarties 23 ir 28 punktuose Bendrasis Teismas nepakeitė ir neiškraipė KS ir KD argumentų.

150 Trečia, KS ir KD iš esmės teigia, kad Bendrasis Teismas iškraipė jų argumentus, nes iš skundžiamos nutarties 40 punkto matyti, jog jos teigė, kad jis turėjo pripažinti savo jurisdikciją nagrinėti jų ieškinį vien dėl to, kad toks pripažinimas yra vienintelis būdas užtikrinti jų veiksmingą teisminę gynybą. Šiuo klausimu pakanka konstatuoti, kad, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta šio sprendimo 145 punkte, šis argumentas grindžiamas klaidingu tos nutarties aiškinimu. Iš tiesų iš skundžiamos nutarties 40 punkto matyti ne tai, kad KS ir KD nurodė šią priežastį tik tam, kad įrodytų šią jurisdikciją, o tai, kad Bendrojo Teismo išvada, jog jis neturi jurisdikcijos, kylanti iš minėtos nutarties 29–39 punktų, negalėjo būti kvestionuojama remiantis vien tuo, kad nebuvo kitų priemonių užtikrinti joms veiksmingą teisminę gynybą.

151 Todėl apeliacinio skundo byloje C-29/22 P vienintelio pagrindo ketvirtą dalį reikia atmesti.

Dėl apeliacinio skundo byloje C-44/22 P ketvirtojo pagrindo pirmos dalies

Šalių argumentai

152 Ketvirtojo pagrindo pirmoje dalyje Komisija teigia, kad Bendrasis Teismas turėjo nustatyti išimtinę Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikciją nagrinėti KS ir KD pareikštą ieškinį remdamasis SESV 268, 340 ir 344 straipsniais ir Teisingumo Teismo jurisprudencija, suformuota, be kita ko, 1979 m. vasario 13 d. Sprendimo *Granaria* (101/78, EU:C:1979:38) 14 punkte ir 2010 m. liepos 29 d. Sprendimo *Hanssens-Ensch* (C-377/09, EU:C:2010:459) 17 punkte. Be to, būtina užtikrinti tiek teisminės gynybos sistemos nuoseklumą ir vienodą Sąjungos teisės aktų taikymą, tiek Sąjungos teisinės sistemos vienovę, taip pat išsaugoti jos autonomiškumą ir Sąjungos teisės viršenybę, kaip matyti iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos, suformuotos, be kita ko, 2014 m. gruodžio 18 d. Nuomonės 2/13 *(Sąjungos prisijungimas prie EŽTK)* (EU:C:2014:2454) 166 punkte ir 2017 m. kovo 28 d. Sprendimo *Rosneft* (C-72/15, EU:C:2017:236) 66, 78 ir 80 punktuose.

153 Be to, kaip matyti iš *High Court of Justice* sprendimo, tik Europos Sąjungos Teisingumo Teismas galėtų užtikrinti veiksmingą teisminę gynybą, kai, kaip šioje byloje, privatūs asmenys, pareiškę ieškinį dėl žalos atlyginimo, ginčija Sąjungai galimai priskirtinų veiksmų teisėtumą, nes nacionaliniai teismai neturi priemonių, kad, kiek tai susiję su BUSP srities veiksmais, galėtų pasiūlyti visas teisių gynimo priemones, būtinas užtikrinti EŽTK 13 straipsnio laikymąsi.

154 KS ir KD pritaria Komisijos argumentams, o Taryba ir EIVT juos ginčija.

Teisingumo Teismo vertinimas

155 Apeliacinio skundo ketvirtojo pagrindo pirmoje dalyje Komisija iš esmės priekaištauja Bendrajam Teismui, kad jis nenustatė išimtinės Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijos nagrinėti KS ir KD pareikštą ieškinį.

156 Turint tai omenyje, pirma, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta šio sprendimo 126 ir 136 punktuose, Bendrasis Teismas nepadarė teisės klaidos, kai pripažino, kad neturi jurisdikcijos nagrinėti to ieškinio, kiek jis susijęs su tariama *Eulex Kosovo* išteklių stoka ir šios misijos vykdomųjų įgaliojimų panaikinimu Sprendimu 2018/856. Taigi Bendrasis Teismas juo labiau negalėjo nustatyti išimtinės jurisdikcijos priimti sprendimą šiuo klausimu.

157 Antra, kiek tai susiję su kitais tame ieškinyje nurodytais veiksmais ir neveikimu, pakanka konstatuoti, kad, kaip matyti iš šio sprendimo 137 punkto, Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, nes pripažino neturintis jurisdikcijos dėl to, kad tokie veiksmai ir neveikimas susiję su politiniais ar strateginiais klausimais, siejamais BUSP apibrėžimu ir įgyvendinimu, ir nėra reikalo tikrinti, ar Bendrasis Teismas turėjo nustatyti savo išimtinę jurisdikciją priimti sprendimą dėl to paties ieškinio, kiek jis susijęs su minėtais veiksmais ir neveikimu.

158 Tokiomis aplinkybėmis reikia atmesti apeliacinio skundo byloje C-44/22 P ketvirtojo pagrindo pirmą dalį.

Dėl ieškinio Bendrajame Teisme

159 Pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 61 straipsnio pirmą pastraipą tuo atveju, jei Teisingumo Teismas panaikina Bendrojo Teismo sprendimą, jis gali pats priimti galutinį sprendimą, jei toje bylos stadijoje tai galima daryti, arba grąžinti bylą Bendrajam Teismui, kad jis priimtų sprendimą.

160 KS ir KD prašo Teisingumo Teismo priimti galutinį sprendimą dėl jų ieškinio, atsižvelgiant į jų amžių ir sveikatos būklę. Vis dėlto atsiliepime į apeliacinį skundą byloje C-44/22 P KS ir KD prašė Teisingumo Teismo suteikti joms galimybę pateikti naują prašymą leisti susipažinti su *Eulex Kosovo* OPLAN prieš jam priimant sprendimą dėl Tarybos, Komisijos ir EIVT pateiktų nepriimtinumu grindžiamų prieštaravimų. Kadangi Bendrasis Teismas nepriėmė sprendimo dėl pradinio prašymo leisti susipažinti su *Eulex Kosovo* OPLAN, KS ir KD teigia nukentėjusios vykstant procesui Bendrajame Teisme, nes buvo pažeisti Chartijos 41 straipsnis ir SESV 298 straipsnio 1 dalis. Per teismo posėdį KS ir KD pridūrė, kad, priešingai nei byloje, kurioje buvo priimtas 2016 m. liepos 19 d. Sprendimas *H / Taryba ir kt.* (C-455/14 P, EU:C:2016:569, 65–68 punktai), Teisingumo Teismas galės priimti galutinį sprendimą dėl jų ieškinio priimtinumo tik priėmęs sprendimą dėl tokio naujo prašymo. Jeigu toks prašymas nebūtų patenkintas, KS ir KD prašo Teisingumo Teismo grąžinti bylą Bendrajam Teismui.

161 Komisija mano, kad dėl KS ir KD pareikšto ieškinio priimtinumo ir esmės šioje bylos stadijoje negalima priimti galutinio sprendimo. Šios bylos skiriasi nuo bylos, kurioje buvo priimtas 2016 m. liepos 19 d. Sprendimas *H / Taryba ir kt.* (C-455/14 P, EU:C:2016:569, 65–68 punktai), kai Teisingumo Teismas, nagrinėdamas apeliacinį skundą, iš tikrųjų turėjo visą informaciją, kad galėtų priimti sprendimą dėl ieškinio priimtinumo įvairių atsakovių pirmojoje instancijoje atžvilgiu.

162 Taryba ir EIVT, be kita ko, per teismo posėdį teigė, kad byla turėtų būti grąžinta Bendrajam Teismui, kad jis išnagrinėtų aptariamus nepriimtinumu grindžiamus prieštaravimus ir prireikus patikrintų KS ir KD pareikšto ieškinio pagrįstumą.

163 Nagrinėjamu atveju reikia priminti, kad nagrinėjamais nepriimtinumu grindžiamais prieštaravimais kiekviena atsakovė pirmojoje instancijoje, t. y. Taryba, Komisija ir EIVT, teigė, kad KS ir KD pareikštas ieškinys yra nepriimtinas, kiek jis pareikštas kiekvienai iš jų. Reikia konstatuoti, kad, siekiant priimti sprendimą dėl šių nepriimtinumu grindžiamų prieštaravimų, reikėtų atsakyti į sudėtingus klausimus dėl atsakomybės už įvairius galimus pažeidimus, į kuriuos negalima atsakyti visiškai atsiribojus nuo to ieškinio pagrįstumo nagrinėjimo. Be to, toks nagrinėjimas, kurio Bendrasis Teismas neatliko, apimtų tam tikrus faktinio pobūdžio vertinimus. Šiose apeliacinėse bylose to ieškinio esmė nebuvo nagrinėjama.

164 Šiomis aplinkybėmis reikia konstatuoti, jog Teisingumo Teismas neturi reikiamos informacijos, kad priimtų galutinį sprendimą dėl nepriimtinumu grindžiamų prieštaravimų ir dėl KS ir KD pareikšto ieškinio pagrįstumo.

165 Be to, kalbant apie pradinį prašymą leisti susipažinti su *Eulex Kosovo* OPLAN, reikia konstatuoti, kad nereikia priimti sprendimo dėl šio prašymo, nes jis nėra šių apeliacinių skundų dalykas. Pirma, KS ir KD formaliai neginčijo skundžiamos nutarties, remdamosi tuo, kad Bendrasis Teismas nepriėmė sprendimo dėl to prašymo. Antra, apeliacinėse bylose jos nepateikė naujo prašymo leisti susipažinti su minėtos misijos OPLAN, o tik išreiškė pageidavimą pateikti tokį prašymą prieš Teisingumo Teismui nusprendžiant dėl nepriimtinumu grindžiamų prieštaravimų. Kaip matyti iš pirmesnio punkto, kiek tai susiję su tais prieštaravimais, šiose sujungtose bylose negalima priimti sprendimo.

166 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad bylą reikia grąžinti Bendrajam Teismui, kad jis priimtų sprendimą dėl KS ir KD pareikšto ieškinio priimtinumo ir prireikus dėl jo esmės, taip pat dėl pradinio prašymo leisti susipažinti su *Eulex Kosovo* OPLAN.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

167 Kadangi byla grąžinama Bendrajam Teismui, reikia atidėti su apeliaciniais skundais susijusių bylinėjimosi išlaidų klausimo nagrinėjimą.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

1. **Panaikinti 2021 m. lapkričio 10 d. Bendrojo Teismo nutartį *KS ir KD / Taryba ir kt.* (T-771/20, EU:T:2021:798), kiek šis teismas joje pripažino akivaizdžiai neturintis jurisdikcijos nagrinėti KS ir KD pareikšto ieškinio, nes jis susijęs su politiniais ar strateginiais klausimais, siejamais su bendros užsienio ir saugumo politikos (BUSP) apibrėžimu ir įgyvendinimu, kiek šiame ieškinyje nurodyta**:

   – **tai, kad misija *Eulex Kosovo* pažeidė 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 2 ir 3 straipsnius ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 2 ir 4 straipsnius, nes nebuvo tinkamai ištirtas jų šeimos narių dingimas ir nužudymas, kadangi ši misija stokojo tinkamų darbuotojų savo vykdomiesiems įgaliojimams įgyvendinti, nors pagal 2008 m. vasario 4 d. Tarybos bendruosius veiksmus 2008/124/BUSP dėl Europos Sąjungos teisinės valstybės misijos**

Kosove, EULEX KOSOVO, įsteigta Žmogaus teisių peržiūros grupė konstatavo šį pažeidimą 2015 m. lapkričio 11 d., kiek tai susiję su KS, ir 2016 m. spalio 19 d., kiek tai susiję su KD;

– **tos konvencijos 6 straipsnio 1 dalies ir 13 straipsnio, taip pat Chartijos 47 straipsnio pažeidimas, nes nėra nuostatų, kuriose būtų numatyta teisinė pagalba ieškovams, atitinkantiems reikalavimus peržiūros grupėje vykstančiose procedūrose, ir ši peržiūros grupė įsteigta nesuteikus jai įgaliojimų vykdyti savo sprendimus ir nenumačius teisių gynimo priemonių *dėl Eulex Kosovo* padarytų žmogaus teisių pažeidimų;**

– **tai, kad nesiimta taisomųjų priemonių, kuriomis būtų galima visiškai arba iš dalies atlyginti žalą už pirmoje ir antroje įtraukose nurodytus pažeidimus, nors apie minėtos peržiūros grupės išvadas *Eulex Kosovo* vadovas, kaip teigiama, pranešė Sąjungai 2016 m. balandžio 29 d.;**

– **tai, kad 2017 m. spalio 12 d. Europos Sąjungos Taryba ir Europos išorės veiksmų tarnyba netinkamai naudojosi ar piktnaudžiavo vykdomaisiais įgaliojimais, nes nurodė, kad *Eulex Kosovo* padarė viską, kas įmanoma, kad ištirtų nusikaltimus, nuo kurių nukentėjo KS ir KD šeimos nariai, ir kad ta pati peržiūros grupė nebuvo teisminė institucija, ir**

– **tai, kad netinkamai naudotasi arba piktnaudžiauta vykdomaisiais ar viešosios valdžios įgaliojimais, neužtikrinus, kad *Eulex Kosovo* ir (arba) Specialioji prokuratūra atliktų kruopštų KD atvejo, kuris *prima facie* yra karo nusikaltimo atvejis, tyrimą ir kad Kosovo specialioji kolegija vykdytų baudžiamąjį persekiojimą.**

2. **Atmesti likusią bylose C-29/22 P ir C-44/22 P pateiktų apeliacinių skundų dalį.**

3. **Grąžinti bylą Europos Sąjungos Bendrajam Teismui, kad jis priimtų sprendimą dėl KS ir KD ieškinio priimtinumo ir prireikus – dėl jo esmės, taip pat dėl jų prašymo imtis pasirengimo nagrinėti bylą priemonių, kad būtų pateiktas visas *Eulex Kosovo* operacijų planas (OPLAN) nuo pat šios misijos įsteigimo pradžios.**

4. **Atidėti bylinėjimosi išlaidų klausimo nagrinėjimą.**

Parašai.